

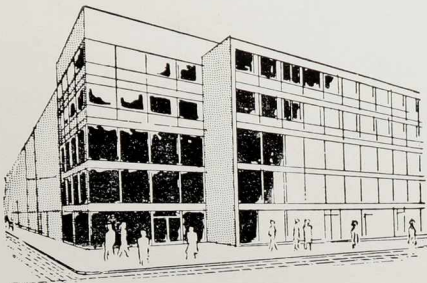

Suomen Turku

RO, VÄR STAD

N:o 2 — 1967 JULKAISIJA - PÄRIVÄRE TURKU-SEURA, ÅBO-SÄMFUNDET O.S.

1:25

**Maan laajin
ja
monipuolisin
huonekalutalo
tarjoaa kaikkea
koleihin
toimistoihin ja
julkisiin tiloihin**

seuraavilta hyvin varustetuilta osastoilta ...

Liikkeemme valikoimat ovat suurimmalta osaltaan koti- ja ulkomaisten arkkitehtien valiotuotantoa.

Pitkäaikainen toimintamme

julkisten tilojen kalustajana

on saavuttanut tunnustusta laajalti maassamme.

*Lukuisat ravintolat... motellit... baarit... tehdas- ja liikelaitokset... toimistohuoneustot ym. ovat liikkeemme kalustamia.

Teemme suunnitelmia ja kustannusarvioita kalustepulmien ratkaisemiseksi.

Tervetuloa neuvottelemaan

Maan laajimmat

kesäkalustevalikoimat

— sekä koti- että ulkomaiset uutuudet ovat valittavissanne.

Suurhankintamme takaavat kilpailukyiset hinnat!

**TAVARATALO
KALUSTO KESKUS**

yliopiston- ja brahenkadun kulma puh.20 466

TURKU

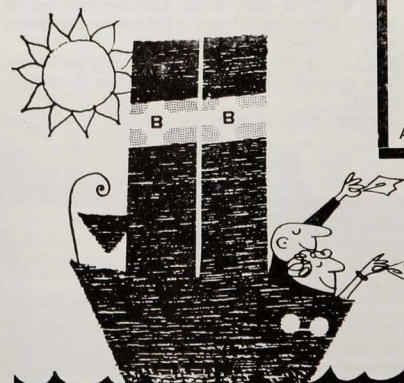
- **POHJAKERROS**
keittiökalustenäyttely
lasi-, posliini ja taloustavarat
 - **1 KERROS**
kukka- ja viherkasvit
näyttely
 - **2 KERROS**
ulkomaiset huonekalut
vauvain- ja lastenasusteet
kahvio
 - **3 KERROS**
huonekalut
vuode- ja makuuhuoneen kalusteet
valaisimet
matot... kokolattiamatot
verho- ja huonekalukankaat
 - **4 KERROS**
tyylikalusteet
 - **5 KERROS**
toimisto- ja julkisten tilojen kalusteet
sisustus suunnittelu
- Poiketessanne Turussa kannattaa tutustua laajalti tunnettuun koti- ja ulkomaisten lahja- ja muistoesineiden osastoomme.
Tervetuloa lahjataloomme
Velkommen til gåvhuset
Welcome to our presenthouse ...

Keidas keskustassa - Perinteistään rikas Viihtyisä Börs

I lkn hotelli ja ravintola. Yläsalissa joka ilta tanssia ja ohjelmaa klo 2:een. Herkuistaan kuulu keittiö. Tunnelmallinen kesäpuisto, missä myös musiikkia. Hovimestari puh. 20 861.

Hamburger Börs

Borta bra är bäst på Bore
båtar - trivselbåtarna med två
skorstenar. Reguljär passagerartrafik på Stockholm sedan 1898. Dessutom toppmodernt, specialkonstruerat lasttonnage.

ÅNGFARTYGS
AKTIEBOLAGET BORE - ÅBO

Kotona hyvä, mutta merellä
parhainta BORE-laivoissa —
aitoa kahden savupiipun perinteiden velvoittamaa huolenpitoa viihtymiseksenne.

HÖYRYLAIVA OSAKEYHTIÖ BORE • TURKU

Liian monet autoradiot muistuttavat naista.

Ne saattavat tulla kalliiksi. Ne voivat oikutella, olla epävarmoja ja liian herkkiä eivätkä "istu" mihin autoon tahansa. Silti ne voivat olla äärettömän tyylikkäitä ja niissä on paljon koristeita. Asa Car-Ula on tyylikäs. Siinä ei ole mitään turhaa. Ei päällä eikä sisällä. Se on joka millilitään asiallinen. Siksi se onkin niin varma. Siinä on maailman varmin asemanvalinta, jota täy-

dentää automaattinen elektroninen hieroviritin. Se on helppo asentaa jokaiseen autoon. Ja se toimii sekä 6 että 12 voltin akulla. Car-Ulan pätevyys on todettu tuhansissa autoissa jo kahden vuoden aikana sekä Suomessa että Ruotsissa. Sen kanssa ette joudu pulaan eikä siitä ole harmia. Vain yhdessä suhteessa se muistuttaa viehättävää naista. Jokainen mies sijoittaisi sen mielellään autoonsa.

ASA CAR-ULA Oh. **192:-**
parempaa ette löydä

MYynti JA ASEnnus TURUSSA: ASAMA KAUPPIASKATU 10 - PUH. 14 204

Suomen Turku
ABO, VAR STAD

N:o 2 - 1967

VEIKKO VUORI:

TURISTIHOTELLI

Tämä on oikeastaan jonkinlainen työnimi, jota me olemme käyttäneet matkailulautakunnan piirissä yrittäessämme saada parannusta majoitusoloihimme lähinnä matkailun siivellä. Yhtä hyvin voitaisiin puhua esim. kansanhotellista, vieläpä perhehotellistakin. Pääasiallisimpana tavoitteena on näet koko ajan ollut saada Turkuun huokeahintainen hotelli, jonkalaisen tarve on vuosi vuodelta käynyt yhä polttavammaksi sitä mukaa kuin matkailuliikenne muutoinkin on kasvanut.

Nyt ollaan tultu jo niin pitkälle, että matkalle "Suuntana Suomi" otetaan mielellään koko perhe mukaan. Tavallisen kansalaisen kukkaro ei kuitenkaan kestä perheen majoittamista meidän tavallisiin hotelleihimme, joissa hinnat tähän ovat liian korkeita. Sitä paitsi vanhat hotellimme eivät oikeastaan ole tällaista majoitusmuotoa varten suunniteltukaan. Kehitys on mennyt hyvää vauhtia eteenpäin juuri tuollaisten huokeahintaisten majoituspaikkojen elikkä turistihotellien rakentamis- ja suunnitteluteknikassa. Siitä antavat havainnollisen kuvan esim. ylioppilassasuntolat niin meillä kuin muuallakin. Pitää olla mukavuuksia, mutta päästä silti huokealla. Tässä rakentamismuodossa ja sen saavutuksissa on siirrytty jo kokonaan uuteen aika-kauteen esim. siitä, mitä Turun kaupunginhallituksen asettama retkelyhotellitoimikunta näki Tampereella tutustuessaan siellä joitakin vuosia sitten sikäläiseen uimahallitalon retkelyhotelliin.

Turussa on siis ollut erityinen toimikuntakin ajamassa tätä hanketta eteenpäin. Tonttialuekin on katsottu valmiiksi retkelyhotellia varten Vähähämeen- ja Hovioikeudenkadun kulmuksesta. Periaatteessa hanke on hyväksytty kaupungin päättä-

elimissä, mutta perin hitaasti, aivan liian hitaasti on päästy eteenpäin. Tämänluontoista huokeamaksuista hotellia on odottamassa monet erilaiset piirit: matkailijat ylipäänsä ja koululaisretkellijät kevään lopulla erityisesti. Heidän majoittamisensa tuottaa nykyisin suuria vaikeuksia, jopa niin suuria, että on odotettavissa takaisku sen kehityksen tiellä, jota koululaisretkelyyn kehittämiseksi on Turussa niin pitkät ajat tehty ja runsaasti vaivaa ja varoja uhrattu. Huokeita majoituspaikkoja tarvitsevat tavalliset matkustajat kautta vuoden, mm. vieraillevat urheilujoukkueet ja monenlaiset muut ryhmät. Kysymyksessä ei suinkaan ole ryhtyä kilpailemaan hotellimarkkinoilla, vaan yksinkertaisesti saada parannusta majoitusoloihimme. Tosiasiassa olemme jääneet tässä suhteessa pahasti jälkeen hyvin monista muista paikkakunnista, sillä onhan kulunut jo vuosikymmen siitä, kun täällä on hotelleja rakennettu.

Matkailun kannalta ja muutenkin me haluaisimme saada kaupunkimme hotellioloja täydentämään uudentyyppisen majoituspaikan, joka soveltuisi ryhmille, perheille ja yksityisille henkilöille. Mutta hintatason täytyy olla kohtuullinen. Retkelyhotellin aikaansaaminen on eräs niistä perusrakennuksista, joiden hyväksi ja aikaansaamiseksi matkailulautakunta on viime vuosien aikana sitkeästi ponnistellut. Lautakunta voi kuitenkin tehdä vain estyksiä, itsellään sillä ei ole varoja käytettävissään. On kaikki syy toivoa, että kaupunki merkitsi nyt ensi vuoden talousarvioonsa alkumäärärahan retkelyhotellin suunnittelua varten. Eiköhän asia jo sitten lähdekin hyvää vauhtia eteenpäin.

KUNNALLISEN MATKAILUTIEDOTUS- TOIMINNAN SUUNNITTELUSTA

Tiedotustoiminta on kunnallisen matkailuelinten tärkeimpiä ja ensisijaisia tehtäviä. Kaupallisen matkailumainonnan on tietysti paljon vanhempaa, mutta matkailun laajennuttua kaivataan yhä enemmän kaikkiin piireihin ulottuvaa tiedotustoimintaa. Kunnallisen matkailutiedotustoiminnan tehtävänä on tietysti tehdä tunnetuksi kunnan omat matkailupalvelumuodot: leirintäalueet, retkeilymajat, kiertoajelut, opastustoiminta ym. sekä ennen kaikkea tuoda esiin varsinaiset matkailunähtävyydet, joitten mainostaminen sinänsä vain poikkeustapauksissa kiinnostaa matkailun alalla toimivia kaupallisia yrityksiä.

Matkailumainonnan perusrunkon muodostavat meillä niinkuin muuallakin tavalliset esitteet. Niissähän tarjotaan sellaisia tietoja, joita matkailija tarvitsee ja niiden avulla vieraita voidaan ohjata kohteisiin, joita halutaan "myydä". Yksi yleinen estehtiäinen ei enää riitä, vaan niitä saat-
taa paikkakunnalla nykyisin olla toistakymmentäkkin hyvin erilaisia. Toiset — kalliimmat ja monivärikuvin varustetut — on tarkoitettu palvelemaan kaukoma-
nontaa. Niitten rinnalla on yksinkertaisempia ja huokeampia, joihin on sisällytetty mahdollisimman paljon tietoja. Mutta tie-
tojen pitää olla tuoreita ja sen vuoksi niistä on altituisen ote-
tava uusia painoksia. Historialli-
sia ja luonnonnähtävyyksiä esi-
televät erikoisesitteet sen sijaan
säilyvät kauemmin käyttökelpoi-
sina.

Estehtitseen liittyy yleensä myös jonkinlainen kartta. Mutta ainakin isoimmassa kaupungissa tarvitaan jo täydelliseksi-
karttoja, joita on valmistettu myytäväiksi. Mutta samalla on
tarpeen myös vaatimatompia
paikkakunnat kartta, joka voi-
daan maksutta ojentaa vieraalle

ja jonka painoksen pitää olla sel-
lainen, että sitä irittää myös
massajakelun suurten juhlien,
kongressien yms. osanottajille.

Seinäjulisteet kuuluvat edel-
leen asiaan niin meillä kuin suu-
ressa maailmassakin. Niiden lei-
vitysmahdollisuudet ovat kuiten-
kin muihin painotuotteisiin ver-
ratuna rajoitetut. Jos järjeste-
tään korkeatasoinen taitelijakil-
pailu, niin kustannukset liikkuvat
heti kymmenissä tuhansissa mar-
koissa. Mutta hyvin yleisesti val-
mistetaan seinäjulisteita väriva-
lokuvista, jolloin myös saavute-
taan kauniita tuloksia.

Broshyyrien ja seinäjulisteiden

Suomen Turulle
fil.maist.
ARVO HOVILA

jakelukustannukset ovat asia, jota
ei pidä unohtaa talousarviosta.
Kaukojakelussa ulkomaille ovat
olleet suurena apuna Finnair,
Suomen Matkailuliitto ja myös
eräät laivayhtiöt.

Tapahtumakalenteriin liittyvät
hyvin läheisesti esitteisiin. Tapahtumien tiedostaminen muo-
dostaa hyvin tärkeän osan ylei-
sönpalvelusta. Kunnallisissa mat-
kailutoimistoissa on syytä viedä
ennakolta kirjaan tai kortistoon
kaikki sellainen, jolla saattaa olla
merkitystä matkailun kannalta.
Joillakin paikkakunnilla julkaistaan jo säännöllisesti painettua
tapahtumakalenteria. Parhaasta
turistikautena myös lehdistössä
julkastaan miltei säännöllisesti
luetteloja paikkakunnan nähtä-
vyyksistä ja niiden aukiolajoista.
Kiertoajeluista jne.

Kunnallisella tasolla suoritettun

tietojen keraamisen pohjalta saa-
daan sitten kootuksi esim. Suomen
Matkailuliiton ja Finnairin
valtakunnalliset tapahtumakalen-
terit. Niiden sisältämät luotetta-
vat tiedot ovat erittäin arvokkaita
esim. maamme ulkomaisissa
matkailuedustustoissa. Joillakin
paikkakunnilla on myös järjestet-
ty erityinen kongressipalvelu ja
julkaisu sitä koskevia esitteitä.
Päivälehdissä ja erilaissa
aikauslehdissä julkaistavat arti-
kelit ja uutiset muodostavat
matkailuelinten oman julkaisu-
toiminnan ohella hyvin oleellisen
osan matkailutiedotustoiminnas-
ta. Matkailuelinten hyvät suhteet
lehdistöön ovat siten ensiarvoisen
tärkeitä.

Elokuvat tulivat matkailumai-
nonnan käyttöön ja ennen talvi-
sotaa ja kymmenkunta vuotta
sitten värielokuvat. Viime vuosi-
na tähän on liittynyt TV-lyhyt-
kuvien valmistus eri paikkakun-
nilta. Niillä on oma nykymuotoi-
nen suunnittelunsa, paljon toi-
mellisempi ja ihmistä läheisempi
kuin aikaisemmin niin tavallinen
kaupunkielokuvien rakennusten
ja näköalojen esittäminen. Ääni-
radiossa myös etenkin paikallis-
ohjelmien yhteydessä käsitellään
mielellään matkailuasioita.

Näytellyihin ja messuihin osall-
istumista varten on hyvä va-
rata vuosittain määräraha bud-
jettiin. Sitä laadittaessa ei vielä
ole tietoaakaan monista seuraavan
vuoden tilaisuuksista. Osallistu-
minen kummikunta- ym. juhla-
viikkoihin tietysti kuuluu tähän.
Valmistaa aineistoa ovat seinäju-
listeet ja esitteet. Usein on li-
säksi syytä valmistuttaa sopivia
karttoja sekä hankkia hyviä va-
kokuvasuurenkuksia.

Sellaisten suurten tapausten
yhteydessä kuin esim. kaupungin
viettäessä tasavulian vuosia, on
mahdollisuus saada matkailumai-
nontaanakin erinomaisesti palvele-
va juhlapostimerkki tai erikois-

leima. Virastokoneiston tunne-
tusti hitaan käynnin takia on
kuitenkin lähdettävä liikkeelle
ajoissa.

Sekä lahjaesineiksi että myytä-
väksi tarkoitettuja kuvateoksia,
viime aikoina säännöllisesti mo-
nivärikuvien varustettuna, on
myös julkaistu monilla paikka-
kunnilla. Tämä käy parhaiten
päässä yhteistoiminnassa kunnan-
nuosliikkeen kanssa, jolloin sopi-
mukseen tavallisesti sisältyy, että
kaupunki tai kunta lunastaa paino-
sesta tietyn kappalemäärän
omiin tarkoituksiinsa.

Mutta matkailu ei kunnioita
kunnallisia rajoja, ja kustannus-
ten takia on pienten kuntien ja
kaupunkienkin mahdollonta pääs-
tä esille. Tämä on luonnollisesti
johtanut yhteistoimintaan mat-
kailutiedotustoiminnan alalla
esim. maakuntaliittojen puitteis-
sa. Niinkään on saatu aikaan
useita eri kaupunkien yhteisiä esi-
tehtäviä ja samoin alueellisia
broshyyrejä. Onpa esimerkiksi
kansainvälisestäkin yhteistoimin-
nasta tällä alalla etupäässä kun-
nallisen pohjalta, mutta samalla
matkailun keskusjärjestöjen ja
eräiden liikeyritysten tukemana.

Entistä laajempaa yhteistoiminta-
ta tarvittaisiin myös este-
jä muun materiaalin jakelun suh-
teen. Meillä on jo toistakymmen-
tä matkustaja- ja autolautas-
tamaa ja lisäksi tulevat maarajan
yltyskohdat. Niissä on aloitettu
opastus- ja vastaanotto toiminta.
Mutta se ei ole vain asianton-
isten satamakäytännön mittesien
mukaista vaan valtakunnallinen
asia, koska matkallijat maahan-
tuloportilla jakaantuvat kaikki-
laa maahan. Turistit myös ha-
luavat ja kyselevät jo maahan-
tuloportilla tietoja usein hyvin-
kin kaukaisista paikkakunnista.
Olisi tulkittava mahdollisuuksia
entistä tehokkaamman ja yhte-
näisemmän palvelun järjestä-
miseksi maahan tulopaikoilla.

Matkailun tiedotustoiminnalta
vaaditaan nopeita reaktioita ja
nopeita soveltamismahdollisuuksia.
Koko alahan kehittyy ja
muuttuu jatkuvasti. Niinkuin jou-
lukertomuksia kirjoitetaan kesä-
helteessä ja kevätmuotia luodaan
edellisenä syksynä, tulee matkailu-
budjettia rakentaa vuosi pari
etenpäin. Matkailun allakkin
rakennetaan jo 5- ja 10-vuotis-
suunnitelmia. Ne on saatava ni-
veltymään kuntien pitkäaikaisiin
taloussuunnitelmiin. Tämä on
tärkeää ennen kaikkea suurten
matkailullisten investointien kan-
nalla. Jotka hyvinvoinnin kas-
vassa ja vapaa-alojoihin lisää-
ntressä tulevat vaatimaan yhä
enemmän varoja ja huomiota
osakseen. Hankitaan vesi- ja ranta-
alueita, rakennetaan motelleja
ja hotelleja, näkötorjoneja ym. Jota
näistä sijoituksista aikanaan
saataisiin täysi hyöty, on samalla
pidettävä huolta tiedotustoimin-
nan jatkuvasta kehittämisestä.

Vanha Vatin talo Virusmäentien varrella on edelleenkin käytössä. Siinä sijaitsee m.m. lastentarha. Kirjoittaja asemapaalilikko Kaarlo Pajula sekä rehtori Kyösti Kaukovaala ja veljekset Kaijala eivät asuneet tien varrella, vaan sisäpuolella vain olevassa rakennusosassa. Att Mimmi piti laajaa koulukotia. Tienvierakunnuksista oikeanpuoleisessa, aivan portin lähellä olevassa huoneessa asui opiskeluaikanaan m.m. turkulainen taitelija Santeri Salokivi.

Pikkupiirtoja Ilmari Kaijalan nuoruusvuosilta Turussa

● Näyttää siltä, että aina kun se-
kon tuonne Raunistulan sokke-
loihin penkomaan vanhojen muis-
tojen lokeroita, vilahdaa esiin
myös Att Mimmin ikimuistettava
hahmo. Niinpä tälläkin kertaa.
Mimmin retkeillessä siellä Virus-
mäentien pieneläjin parissa osui
hän Pälsin vinttikamariin. Siellä
kaksi tuttua koulupolkaa ahkeri
kirjojensa ääressä rouskutellen
hampaillessaan kiviä hennettä. Hy-
vänsuopa Mimmi heltyi aivan sy-
dänjuuriaan myöten nähdessään
poikain niukan aterian.

Stackars pojkar, onks se kaik,
mitä te on att syä.
Nakertelemme näitä vain hu-
vikemme, selitti vanhempi luku-
mies jättäen mainitsematta mitään
maittavista lämpimäisistä,
joita isä oli aamulla tuonut Paat-
tisilta.

Tätä Mimmi ei täysin ymmär-
tänyt, vaan jatkoi syvästi sää-
lien: Nej, menä tulkka te ny koft
paikal meil, siäl te saa kuuma pe-
runastuvnngi pääl ja onks te
taaro, te saa sit jäs sin kammari
Kössin kans.

Ja niin siinä vaan kävi, että
veljekset Frans ja Ilmari Kaijala
muuttivat Mimmin hoimeisiin
Vätille, joten Kaukovallan lisäksi
tuli kaksi uutta huollettavaa tuo-
non Mimmin pienoisien tupaan.

● Vuosia vierähti. Kaikki kolme
nuortamiestä olivat jo ylioppila-
ta, kun minun vuoroni tuli ko-
tutua tähän samaan soopeen.
Frans Kaijala ryhtyi toimittaja-
ksi alkuvaiheitaan kehittä-
vään Turun Sanomien ja etsi
itselleen oman asunon. Kauko-
valta jatkoi lukuaan ja majaili
vain tilapäisesti entisessä koulu-
kodissaan. Ilmari Kaijala suun-
tasi opintonsa. Turun Taidey-
distyksen piirustuskouluun ja jäi
asumaan edelleen tuttuun luku-
kammiinsa, joten näin meistä
kahdesta tuli huonetoverit.

Ne vuodet, jotka yhdessä asuim-
me, heijastavat minulle vieläkin
sieltä vuosikymmenien takaisesta
hämärästä monia miellyttäviä
huomioita. Monen monituiset ker-
rat istuin tietien tai tietämättäni
toverini mallina. Kun hämmä-
selin hyvää ydennäköisyyttä
raotti piirtäjäkin hukun talonsa
salaisuuksien verhoon. Kertoili vii-
voista ja varjoista auttaen mi-
nuakin edes hituiseen ymmärtä-
mään taiteen aakkosia.

Kaijala edistyi taideopinnois-
saan hyvin ja pian hän oli koti-
kaupungissaan hyvin tunnettu
taitelija, jonka puoleen usein
käännettiin tämän alan asioissa.
Kerran eläinsuojeluyhdistyksen
pyysi häneltä mainokseensa piir-

SUOMEN
TURKU

ÅBO,
VÅR STAD

Päätoimittaja — Chefredaktör: Erkki Vuori, puh. — tel. 19 575
Toimitussihteeri — Redaktionssekreterare: Heimo Kallio, puh. — tel. 16 211
Ilmoituspaalilikko — Annonschef: Paavo Suominen, puh. — tel. 11 859
Taloudenhoitaja — Ekonomichef: Juhani Laurila, puh. — tel. 88 041
Levikkipaalilikko — Distributionschef: Niilo Pihlanto, puh. — tel. 334 410
Toimituskunta — Redaktionsråd: C. J. Garberg, Kr. Gräsbeck, Olli Kestiö,
Eino Lehtinen, Eero Numerla, Toivo T. Rinne, Arvo Suominen, Ole Torvalds
Toimitus — Redaktion: Yliopistonk. — Universitetsg. 29 a, puh. — tel. 16 211

Ilmari Kajala

rosta huonosti kohdellusta hevosta. Työ viivästyi ja yhdistyksen taholta sitä kiirehdyttiäsi iuvattiin hyvä palkkio. Tähän Kajala vastasi:

Jos minä sen teen, niin sen hevosen takia sen teen, en palkkion. Rupeisi kumminkin tähtilemään ikkunastaan ohikulkuvia hevosia, teki luonnoksia, poikkesi vielä torillekin tarkallemaan maalaisten kopukolta. Lopulta häntä itseään tyydyttävä työ oli valmis. Siitä tulikin niin veteovan alakuoloista ja loppuunajettua juhtaa esittävä kuva, että sen näkeminen olisi luullut herättävän säiliä paatuneimassakin hevoskujarissa. Tätä piirustusta on mainittu yhtenä aloittelevan taitelijan parhaista. Se liitettiin "Hevosen rukous"-nimiseen armeijaisuusmainokseen ja levitettiin ympäri maata.

● Eräänä tammikuun lauantailtana, kun jo olimme päässeet hyvään uuen alkun soi puhelin. Tämä tiedotusvälineemme ei ollut monista eläinlääkäreistä koristeistaan huolimatta, erikoisen mukava. Se oli seinään nauluttu kaappi, kullattu puhesupello korkealla yläpäässä ja kuulotori vasemmalla haarukassaan. Vuoteesta kömpiminen ja tämän häiriövehkeen piemessä etsimisen huomioonottaen ei lukijalle jääne epäselväksi, miksi "ystäväni ja huonetoverini" melkoisen suorasukaisesti ärsäisi sitä kullattua trattia kohden.

Kuka junkkari siellä sydän-yöllä. Alahan nyt, Franssi täällä Sanomista. Kuule, sen on tullava heti korehtuuriin, se Sante on ottanut hukan liikaa, eikä voi saapua. Lähde nyt heti, on kiire. Huomiseksi tulee suuri numero, kuusi sivua.

En minä lähde. Lähde nyt äkkiä, saat tupla-litviikin ja kaikki.

Paljoks se sit tekee.

Viisi markkaa. En minä yksin lähde, mut jos saan toin pojan vedosta seuraamaan niin... Lähdeks poika Sanomiin, saat viiskymmentä penniä? En, mut markal tulen. Toi kloppi tahtoo markan, et se olis sit yhteensä kuusi markkaa.

No tulkaa nyt sitte, peevelin kiristajat ja juuttalaiset.

Mimmikin heräsi siihen lähtörynnäimme ja siunaili sieltä keittiön puolelta: Ä ni galen, attie nu mittinatten tommosi jävla pakkasi.

● Tällainen hälytys ei tullut meille aivan ensimmäistä kertaa, joten minäkin olin jo hukan asiasta perillä. "Sanomat" sijaitti suunnilleen samoilta main kuin nykyin matalassa puurakennuksessa. Toimittajilla oli yhteinen iso huone, keskellä valtavan suuri ja vahvalta vaikuttava pöytä täynnä papereita, siellä täällä mustepulloja, saksia, pari puhelinta, teräväkärkisiä piikkejä harrottavine paperiliuskoineen. Pöydän ympärillä häiri tulleissa kiireessään patahihassiltaan koko toimitus.

Korehtuuriinlukijalle oli järjestetty pieni erillinen, tuskin kahden neljän suurinen ikkunaton huone. Valoa antoi vedossa viuhuva kaasulampun liekki.

Työhön paneuduttiimme heti. Se kävi sillä tavalla, että Ilmari luki käsikirjoituksen alkuperäistä kappaletta ja minä seurasin oikeavetä. Kun esiintyi korjattavaa, suoritti Kajala sen mustekynällä vedoksen reunaan, koska minä en osannut korjausmerkkejä. Ilmoituksia ei tarvinnut lukea, ne hoiti faktori. Työ saatiin päätökseen siinä yhden — kahden maissa, ja mentiin litviikille. Kajala sai viitotensa ja minä markan, mikä lyseon alaluokkalaiselle oli iso raha. Tyytyväisinä kopistelimme taas Raunistulaa kohden jatkamaan keskeytynyttä untamme.

Vaikka Kajala yleensä oli vaihtelias, intoontui hän kuitenkin joskus kuvailemaan koulukokemuksiaan ja opiskeluaan piirustuskoulussa. Ne tosin olivat melko harvinaisia tapauksia, mutta valittivat kumminkin tämän vakavan miehen herkkää tuntea, joka tarkoiti tahtoi säilyttää jokaisen toivoa ja tulevaisuudenuskos antavan elämyksen.

● Kajala oli saanut piirustuksen ja kaunokirjotuksenopettajan viransijaisuusoppikoulusta. Palkkaa juoksi säännöllisesti. Nuori innokas ahertaja alkoi asettaa jalkojaan oman pöydän alle. Nyt ei enää ollut huolia, ei rahapuutetta. Tietos ja taitoa oli tullut kertyäks. Onnellisena väikkyi aika edessäpäin ja varsinainen elämäntehtävä alkoi kangastaa.

K. Pajula

TOIMINNAN- JOHTAJAN PALSTA

Kevätkuukaudet ovat retkeilyjaoston toiminta-aikaa ja suunnitelmien mukaisesti retket suuntautuvat tänä vuonna Turun lähiympäristöön. Retkeilyjen kiintoisista kohteista julkaistaan se-lonteko myöhemmin.

Eriytyistä huomiota seura pyrkii kuitenkin tänä vuonna kiinnittämään juhannusjuhlan viettoon, josta toivon mukaan muodostuu tavallista juhlavampi kuluhan itsenäisyyden juhluvoiton merkeissä. Pääosiltaan juhla rakentunee totutuille puittelle: juhannusaatonä kesäkuun 23. päivänä klo 19.30 kokoonnutaan Ruissalon Marjanlempi seurakunnan lipunnostoseremonian ja Turun kaupungin tervehdyksen juhlasta alkavaa viihtyisää ohjelmaa, jonka päättää illan hämmästyttävä poltettava Turun kaupungin kokko. Väliajalla voi niin ikään entiseen tapaan nauttia Varsinais-suomalaisen osakunnan järjestämän ravintolan antimista.

Keuruun kunta ja Keruuseelan järjestävät XIX valtakunnalliset kotiseutupäivät Keuruulla ja Saarjällä 1.—3. 7. ja tämä antaa myös matkaa muodostuu lähtijöille myös halvaksi. Joitakin turkulaisia on jo ilmoittautunut matkalle ja asiasta kiinnostuneet ottanevat ystävällisesti ensi tilassa yhteyden toiminnanjohtajaan (maist. Laurila, puhelin 88 041), joka antaa auliisti tietoja hinnoista, ohjelmasta ja muusta tarpeellisesta.

Kun kesän matkailumotktona on "Iomasuntana Suomi" katsotaan tässä olevan paikallaan huomauttaa seuran jäsenille avoinna olevista Kotiseutuliiton järjestämistä kotiseutumatkastoista (hin-toihin sisältyvät matkat Helsinkiin ja Helsinkiin, majatukset, rukuailu ja ohjelma): 29.—30. 7. Etelä-Pohjanmaan kierros 65 mk hengestä ja 18.—20. 8. retki Karjalan laulumaille Ilomantsiin.

Jatkuu sivulla 22.

TURUSTA RUOTSIIN VIISI LAIVAVUOROA

O. KOIVISTO

Kasvaneesta kilpailusta huolimatta Turku on kyennyt säilyttämään asemansa Suomen suurimpana matkustaja- ja autolautasatamana, millä on merkitystä mm. matkailumainonnan kannalta. Se antaa myös täyden katteen puheille Turusta Suomeen läntisenä porttina.

Jo viime kesänä Turusta Ruotsiin oli viisi päivittäistä matkustajalaiva- ja autolautayhteyttä ja samoin on taas tänä vuonna. Matkustajalaivat lähtevät Tukholmaan klo 11.00 ja klo 19.15 sekä autolautat klo 22.00. Norrtäljeen lähtevät autolautat klo 10.00 Maarianhaminan kautta ja klo 22.30 Långnäsien kautta. Yhteinen kuljetuskapasiteetti näillä vuoroilla on n. 5.700—5.800 matkustajaa ja yli 650 autoa kumpaankin suuntaan päivässä.

Päivävuorot tarjoavat erinomaisen tilaisuuden ihailulla Turun, Ahvenanmaan ja Ruotsin saaristojen kauniita, alati vaihtelevia näkymiä, joitten vertaista ei muualta löydy. Samalla matkustaja saa perusteellisesti rentoutua ja nauttia nykyaikaisen laivan tarjoamista mukavuuksista ja palveluksista. Kaikki näillä linjoilla liikennöivät alukset ovat uusia.

Kuten tunnettua, tätä liikennettä hoitaa nykyisin yhteisesti neljä varustamo, nimittäin Höyrylaiva Osakeyhtiö Bore, Suomen Höyrylaiva Osakeyhtiö ja ruotsalainen Svea-yhtiö sekä norrurpana yrityksenä niiden yhteinen tytäryhtiö, Turussa kotipaikkansa omaava Siljavarustamo. Höyrylaiva Osakeyhtiö Bore vietti viime maaliskuun alussa 70-vuotispäiväänsä ja ensi tammikuun lopulla on jäl-

leen Turun matkustajaliikenteen merkipäivä, sillä silloin tulee kuluneeksi 70 vuotta siitä, kun ensimmäinen Bore-laiva saapui kotisatamaansa ja aloitti talviliikenteen. Sitä ennen oli kokeiltu matkustajaliikennettä talviolosuhteissa Hangosta. Valtiovalta pyrki kaikkiin keinoin suosimaan Hangon muodostamista maan alnoaksi talvisatamaksi. Kaukonäköiset turkulaiset merenkulkua ja liikemiehet ryhtyivät kuitenkin oma-aloitteeseen toimintaan ja kekenivät pian osittamaan, että saariston suojama Turku on sittenkin Suomen paras ja varmin talvisatama.

Mutta nythän on kesä edessä, joten talviliikenteeseen on aihetta palata myöhemmin toisessa yhteydessä. Sen sijaan voidaan näin sesongin alussa tarkastella Turun sataman matkustaja- ja autoliikenteen viime aikaista kehitystä. Matkustajamäärän kasvu oli vielä 1950-luvulla suhteellisen hidasta. Paras tulos, 187.739 ulkomaanmatkustajaa, saavutettiin v. 1957. Mutta kuluhan vuosikymmenen aikana matkustaja- ja autoliikenteen kasvu on ollut todella räjähdysmäistä, kuten seuraavista taulukoista ilmenee.

Turun sataman ulkomainen matkustajaliikenne (saapuneita ja lähtenäitä matkustajia yhteensä):

V. 1960		237.636	V. 1964		511.926
„ 1961		354.249	„ 1965		594.660
„ 1962		413.137	„ 1966		573.819
„ 1963		413.130			

Kymmenenvuotiskautena ulkomaanmatkustajien määrä on siis runsaasti kolminkertaistunut. Myös

Turun—Maarianhaminan matkustajaliikenne on vuodesta 1960 kolminkertaistunut ja oli viime vuonna 80 612. Ilmeisesti manner-Suomen asukkaat ovat "loytäneet" saarivaltakunnan ja myös sieltä päin on alettu entistä enemmän käydä "valtakunnan" puolella, kuten ahvenanmaalaiset sanovat. Ratkaisevaa vuoroaikutuksen lisääntymiselle on tietysti ollut yhteyksien peraanminen.

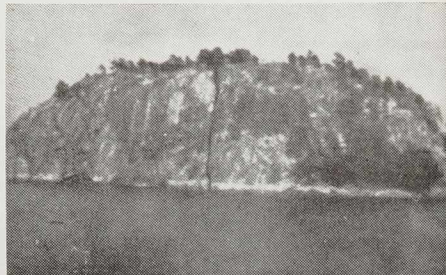
Viime vuosikymmeneen verraten on autojen ylikuljetus kasvanut vielä voimakkaammin kuin matkustajien, mikä on luonnollista autokannan lisääntymisen sekä autolautojen liikenteeseen tulo johdosta. Aikaisemmin nosturinmaksut korottivat autojen ylikuljetustaksoja ja 1950-luvun parhaina vuosina kuljetettiin Turun—Tukholman välillä korkeintaan n. 7 000 autoa. Ensimmäinen laiva, johon autot pääsevät ajamaan, oli v. 1959 valmistunut Bore. Ensimmäinen autolautta, Skandia, saatiin liikenteeseen keväällä v. 1961. Sen jälkeen on meren yli tapahtuvan autoliikenteen kehitys ollut seuraava:

Vuosi	Henkilö- autoja	Kuorma- autoja	Linja- autoja	Yhteensä
1961	26 614	319	541	30 274
1962	38 552	6 124	656	45 232
1963	44 237	7 978	721	52 936
1964	57 397	10 283	797	68 477
1965	67 454	13 652	896	82 003
1966	73 006	17 907	807	91 720

Varsin todennäköiseltä näyttää, että 100 000 ajoneuvon raja ylitetään tänä vuonna.

Vaikka varustamot olivat vasta askettäin aloittaneet mainoskampanjansa, oli jo toukokuun loppupuolella hytti- ja autopaikkojen varauksia tehty vilkkaasti. Kokonaiskuvan saaminen tässä vaiheessa on tietysti vaikeata, koska matkalippuja ja -paikkoja myydään matkatoimistoissa eri puolilla maailmaa. Ainakaan toistaiseksi ei ole näköpiirissä häiritseviä tekijöitä, joten voidaan odottaa jälleen vilkasta ja ehkä uusiin ennätyksiin yltävää kesää. Kapasiteettia riittää nykyisin ruuhka-aikoinakin, niin että laivoissa ei synny sellaista tungosta kuin joskus aikaisemmin, kun vuoroja oli vain yksi päivässä. Matkustajien mukavuutta silmällä pitäen esim. uusi autolautta Fennia rekisteröitiin vain 1 200 matkustajalle, vaikka lupa olisi saatu paljon suuremmallekin määrälle.

Matkustajien pääsyn Turun saaristoon väitetään yleensä olevan vaikeata ja ehkä tässä on jossain määrin peräkin. Mutta yhteisliikenteessä olevat varustamot tarjoavat päivävuoroillaan ns. pakettimatkoja erikoishintaan. Näihin Night and Day (päivä ja yö) matkoihin sisältyy matkalipun lisäksi hyttiä paikka sekä kaksi ateriala ja kahviaa. Lähtö Tukholmasta tapahtuu varsinaisen yövuorolaivan rinnakkaisvuorolla klo 18.30 ja tulo Turkuun klo 07.30. Turussa matkustajilla on tilaisuus tutustua oppaan johdolla linnaan, mutta he voivat tietysti käyttää aamutunnit myös muuhun. Paluumatkalle lähdetään samana päivänä klo 11.00 vuorolla ja tulo Tukholmaan tapahtuu klo 21.45, joten matkaan on kulunut yli 24 tuntia, mitkä vaaditaan tullivapaiden ostosten tekemiseen. Turusta vastaville matkoille lähtö tapahtuu siis klo 11.00, Tukholmassa saa yöpyä laivassa ja sitten on siellä käytävissä koko päivä laivan lähtöön klo 18.30 asti.

Bornholms branta klippö i Nagu, en verklig sevärhet för turisterna. — Bornholmin jylhä kalliosaari Nauvossa on todellinen turistnähtävyyks.

ERIK TUDEER:

ÅBOLANDS SKÄRGÅRD

I stora delar av Europa har man börjat få upp ögonen för Åbolands skärgård. Varje vinter får Åbolands Turisttjänst i Åbo en mängd förfrågningar från olika håll. Det gäller att ordna semester vid havet för gäster från storstäder och industri-distrikt. Det måste genast sägas ifrån, att Åboland är ett relativt nytt och outvecklat turistområde. Den som vill bo i komfort med fullständig hotellbetjäning

TURKU-SEURA ÅBO-SAMFUNDET r.y.

Toiminnanjohtaja —
Verksamhetsledare

Juhani Laurila.
Ruissalo 85, puh. - tel. 88 041

Svenskspråkig sekreterare —
Ruotsinkielinen sihteeri

Carl Jacob Gardberg,
Turevågen 3 A, tel. - puh. 10 852

Postsiirtotili — Postgiro
Tu 32 300.

Liity jäseneksi Turku-seuraan
Bliv medlem i Åbo-samfundet
— Åbo, vår stad gratis.

JÄSENI LLE SUOMEN TURKU
ILMAISEKSI

kan inte trivas här. Men många turister har i denna skärgård fått uppleva en lycklig semester under anspråkslösa förhållanden — i ett enkelt pensionat eller i en hyrd sommarstuga för självhåll.

I dag finns det ett hundratal stugor att välja på i Åbolands skärgård. För en fyra personers stuga utan moderna bekvämligheter men med egen strand, fiskerätt och fridfulla omgivelningar har betalats 80—100 mk per vecka. För den, som sätter värde på orörd natur med skog, klippor, sand och hav och som inte har behov av nöjen under sin ledighet, är Åboland en förmånlig semesterort.

Vilken del av Åboland man väljer, är en smakfråga. I yttre skärgården är friden total, havsvinden blåser bort vardagsbekymren och den bostaden — i regel svensktalande — fiskarbefolkningen bidrar till att göra kontrasten mot vardagens storstadslust så stor som möjligt. Men kommunikationerna är problematiska för bilfolk. Utskären passar för den som har lång semester och inte fäster avseende vid komfort och service. Den inre skärgården bjuder på varmare vatten, bättre service. Men också där kan det vara flera kilometers väg till närmaste bo eller handelsman. Då stugorna offereras, får kunden upplysningar om alla viktigare avstånd. Det, som inte framgår av blanketterna, är sådant som solnedgångar över havet, fem kilos gäddor, smultron och hallon i

soliga skogsbackar, glasklart vatten att bada i, solbad på blankslipade granthällar eller i vit, mjuk sand.

En del stugor har tillgång till bastu. Vissa stugvärdar har också stora fiskevatten. Den bästa fiskeperioden är september-oktober. Men också under högsommaren kan fisket vara sportmässigt intressant.

Gästerna brukar komma med bil, fartyg eller flyg till Åbo eller Pargas. Den fortsatta resan till stugan eller pensionatet kan kräva tålamod — landsvägsfärjor förekommer här och där. Över huvudet taget kan man konstatera, att den moderna, jäktade människan måste ställa om sitt tempo i Åbolands skärgård.

Det är säkert inte till skada. För den som är förberedd på svårigheterna kan en semester i Åbolands skärgård bli den bästa tänkbara avkoppling.

I Sverige har semesterorganisation RESO hand om förmedlingen av Åbolands Turisttjänsts självhållsstugor. I övrigt för medlas stugorna direkt av Åbolands Turisttjänst, vars kansli är inrymt i Egentliga Finlands Turistförnings byrå vid Västra Strandgatan 13 i Åbo.

Stugbeställarna bör observera, att byråns tjänstemän gärna vill ha så fullständiga uppgifter som möjligt om hyresgästens önskemål, för att det skall bli lättare att offerera en lämplig bostad. Det gäller också att beställa i god tid. Juli månad brukar bli fulltecknad redan på våren.

TURKU-SEURA

järjestää itsenäisyntem
50-vuotisjuhluvuoden

Juhannus- juhlan

perinteellisesti Ruissalon Mar-
janieessä juhannusaattona
1967 klo 19.30.

Koko perheen juhlan
pääteeksi palaa

TURUN KAUPUNGIN
KOKKO

TVO:n virvokeravintola.
Liput 2 mk, lapset ilm.

ÅBO-SAMFUNDET

arrangerar i tecknet av vår
50-åriga självständighet en

Mid som- marfest

traditionellt på Runsala Mar-
janieni midsommarraftonen
1967 kl. 19.30.

Hela familjens fest avslutas
med

ÅBO STADS
MIDSOMMARELD

TVO:s utomhusrestaurang.
Bilj. 2 mk, gratis för barn.

TURUN KULTASEPÄT

Lyhenelmä kaupan. Aarno Aho esitelmistä Turku-seuran järjestämässä teollisuusessiteläsarjassa 29. päivänä marraskuuta 1966 Turun Teknillisen Oppilaitoksen juhlasalissa.

Elinkeinona harjoitetun käsityön monivaiheista ja värikästä kehitystä voidaan maassamme seurata aina 1300-luvulta lähtien. Birger Jaarlin privilegioilla olivat saksalaiselle siirtolaisille avautuneet portit mm. Turkuun, ja siirtolaisten tuloa kesti aina Kustaa Vaasan aikoihin. Saksalaisten siirtolaisten osuus sekä Turun kaupungin yleisessä kehityksessä että sen asukkaitten moninaisten elinkeitojen kehittämisessä ja ammatillisuuden lisäämisessä on ollut merkittävä. Heidän asemansa säilyi kunnallis- ja elinkeinoelämässä vankkana koko keskiajan, läpäsähen se mahtavaan Hansalaiton varassa. Ylipieitten hansakaupunkien Tallinnan, Danzin ja Lyypekin — varjot heittäytyivät pienen Turun sokkeiloille kaupakkajille vuosisatojen ajan.

Turun ja koko maan ensimmäisestä kultaesepästä Petrus auriferista on säilynyt aikakirjoissa vain nimi ja vuosiluku 1371. Eräiden lähteiden mukaan hänen syntymäkaupunkinsa on mahdollisesti ollut Riika. Hänen alkajaisestaan kultaesepä Tiedekasta tiedetään hieman enemmän. Hän muutti Turkuun Saksasta. Hänen nimensä mainitaan erään kintteistokaupan yhteydessä vuonna 1373, ja viisi vuotta myöhemmin kaupungin raati antoi hänelle toimeksi ottaa Lyypekistä vastaan kahden turkulaisen perinnöt. Vuosisadan lopulla mainitaan kolmas kultaesepä, mestari Widhener, "från Tyskland kommen", joka sinetillään todisti erään kaupakkakirjan 23. päivänä kesäkuuta 1396.

1400-luvulla mainitsivat säilyneet asiakirjat jo seitsemän turkulaista kultaesepää. Heistä Laurens Ragvaldsson omisti yhdessä sisarensa kanssa talon Tukholmassa, joka sijaitti "uppå gatan, som man går af Köpmangatan till Svarthöröden", ja jonka hän sittemmin myi erälle tukholmalaisporvarille. Laurens Ragvaldsson omisti muitakin kintteistöjä. Vuonna 1439 hän myi yhdessä vaimonsa Elseby Ajoenpään kanssa Maskussa sijainneen tilan

Henrik Klasson Hornille. Vuonna 1441 hän sitoutui maksamaan vuosittain 12 markkaa "Åboske penningar". Naantalin luostarissa olevan tyttärensä puolesta, kunnes tämä vihittäisiin nunnaksi.

1400-luvun alussa oli Turku saanut kotimaista kauppaa monin tavoin edistäneen Erik XIII Pommerilaisen toimeksiantannosta oman rahalaitoksen, joka vaikutti varsin vilkastutuvasti kaupungin elinkeinoelämään. Kultaesepien yhä kasvava lukumäärä osoittaa myös varallisuuden lisääntymistä kultaesepien tuottella oli monenkia. Alalle ei kuitenkaan voinut kuka tahansa antautua, sitä piti huolen Tukholman ammatikkunta, johon turkulaiset kultaesepät kuuluivat, kunnes 1600-luvun alkupuolella saivat oman ammattikuntansa. Tukholman ammattikunta valvoi jäsenläään ja näiden töitä varsin tarkasti. 1485 sai alkunsa jalometalliesineitten leimaus, silloin määrättiin, että mestarin oli varustettava valmistamansa esineet puumerkillään tai nimikirjaimillaan. Valvonnan saamiseksi entistä tehokkaammaksi määrättiin myös, että kultaesepien oli asuttava kaupungissa. Ja lopuksi kiellettiin hirttuomion uhalla kultaesepää sulettamasta valtakunnan rahoja.

Kultaesepämestari Kristoffer oli raatimiehenä vuonna 1427. Ainakin kaksi hänen aikalaistaan,

mestarit Laurens vanhempi ja Jönis olivat myös varsin arvossapidettyjä porvareita. Kaikesta päätellen muodostivat kultaesepät jo varsin varhaisessa vaiheessa oman varakkiaan ja arvostetun luokkansa, eräänlaisen käsityöläisten aatelliston. Heltään käsissään muovautua tuo outo, keltainen, himmeä metalli koruksi ja tarve-esineiksi, jotka loivat ympärilleen varakkuuden ja yllyksyden ihmeellisen, kahdeltavain ilmapiihin ja silloittivat tien maineeseen ja vaikutusvaltaan. He olivat jotakin ihmeellistä, viisasta ja arvokasta pikkuporvareitten ja käsityöläisten keskuudessa, nuo kultaesepämestarit. He olivat tättä kaikkea jo silloin keskellä kapeita, mutkitteluva katuja, keskellä sekavia, matalia rakennusrykelmiä, keskellä kahtuuttavaa asukasta ja kaupunkia, joka oli keskikalaisen kukoistussensa huipulla.

Mutta aika kulki eteenpäin, kunkaikat vaihtuivat valtaistuimella ja heltään mukanaan vuosisata. Elokuun 2. päivänä 1509 purjehti Auran rannolle Otte Rud, tuo hirmuinen tanskalainen, ja ryösti perin pohjin sekä kaupungin että tuomioikron. Ja 1521 sai jo maanpakolaisuutta suunnitteleva Kustaa Vaasa empiävat taalaalaise talonpojat puolelleen. He alkoivat vapausodan, jonka vaikutukset koettelivat

monin tavoin Turkuakin. Kustaa Vaasa nousi valtaistuimelle 1523, poisti läänityslaitoksen, yhtyi uskonpuhdistajiin ja otti haltuunsa kirkon kalleudet.

Alkoi käsiteollisuuden suuren nousun aikakausi.

1500-luvun kultaesepistä tiedetään jonkin verran jo ammatillisessaakin mielessä. Aikakirjat kertovat, että mestari Jacob vanhempi valmistui vuonna 1557 Juhana herttuaan laskuun kahdeksan hopea-astlaa, ja vuosina 1562 ja 1563 hän sai herttualle tehdyn työn korvaukseksi 8 leiviskää ruista ja 5 leiviskää maitaita. Mestari Roland sai vuonna 1561 herttuaan laskuun suoritettua kulta- ja hopeatyöstä maksuksi 3 leiviskää ruista, 1 leiviskää maitaita, 8 naulaa voita, 1 härän, 1 slan ja 1/2 tynnyriä turskaa. Mestari Jost valmistui herttuaan laskuun kalasteen lusikan, kultaesepän rannerukan ja 6 hopea-astlaa sekä lautasia ja suolakkoja.

Varakkaita ja arvossa pidettyjä olivat jo mainittujen "kauppalaskeppien" lisäksi mestari Jöran, joka omisti talon Aninkaisen korttelissa, ja mestari Anders vanhempi, jonka onnistui päästä peräti kaupungin pormestariksi.

Muunlaisiaakin merkintöjä löytyy kultaesepämestareista. Mestari Olof Larsson sai vuonna 1572 sakkooja annettuaan Nils Bertelsonille korvapuustin. Nils Bertelson sai puolestaan sakkooja lyötyään mestari Olof Larssonia niin, että tämä sai haavan päähänsä. Asiakirjat eivät kerro, kumpi arvon mestareista löi ensin. Nils Bertelson mainitaan toisenkin kerran vuonna 1599, jolloin hänestä puhutaan ratsumiehenä ja poliittisena pakolaisena. Mestari Antoniusta saketettiin vuonna 1573 vilpillisestä työstä, ja mestari Märten Anderssonia siitä, että oli iskenyt erästä ratsumiestä silmään.

Tammikuun 27. päivänä 1558 otti mestari Casper vastataksaan 9 muun porvarin kanssa siitä, että Herman von Wolmerstedt tuottaisiin elävänä tai kuolleena Turun linnaan, kun Juhana herttua niin vaatisi. Mestari Lars maksoi hopeaveron kannossa veroa 2 luotia, otettiin vastaan vierana linnassa 1579 ja haudattiin marraskuun 26. päivänä 1590 tuomio-kirkkoon kaikkien kellojen soides- ja 18 kynttilän paloissa arkun edessä.

Vuosisadan ensimmäiset vuosikymmenet eivät varmaankaan olleet kaupungin kultaesepille kovin tuottavaa aikaa. Uskonpuhdistus vei mennessään kultaesepien suurimman työnantajan, katoisen kirkon. Kustaa Vaasa otti haltuunsa kirkkojen ja luostareitten aarteet, ne sulatettiin ja lyötiin rahaksi. Kultaesepäntöyt vähenivät, kultaesepiä oli liikaa. Juhana herttuaan aikana tilanne kuitenkin parani ennen kaikkea herttuaan loistellaan hovipöydän ansiosta.

Tuottipa herttua lisää kultaesepiä — kuten muitakin käsityöläisiä — muista maista, varsinkin Saksasta. Ammatillisessa mielessä herttuaan aika oli maamme kultaesepäntäiden suurimpiä kukoistuskauksia.

1600-luku oli Turulle onnellisen kasvun aikaa. Kaupunki sai ylipöiston, hovioikeuden ja uuden asemakaavan, se sai täydet talopuolikeudet ja markkinoiden luku korotettiin kolmeen.

Turun kultaesepille vuosisata oli merkittävä ennen kaikkea siksi, että he voivat perustaa oman ammattikuntansa. Edellisen vuosisadan lopulla oli leimausmääräyksiä lisäty siten, että mestarin merkin vieren oli lyötävä vielä kaupunginvaakuna. 1600-luvun lopulla määräyksiä lisättiin jälleen: silloin otettiin käyttöön valmistusvuotta osoittavat kirjainmerkinat. Ammatillisest vuosisata oli kohtalainen, parhaimmastaan vuodet olivat 1625—1635, jolloin turkulaiset kultaesepät valmistivat suuria määriä edellisellä vuosisadalla muotiin tulleita, runsaasti koristeltuja ja kullattuja hopeavöitä. Muista valmisteista voidaan mainita lusikat, tarjiluastiat, maljat ja pikarit. 1600-luvun turkulainen kultaesepien töitä on julkaisiin verran säilynytkin, ja yksityisessä omistuksessa olevien kintteisten lisäksi on joitakin nähtävissä sekä Turun kaupungin historiallisessa museossa että Kansallismuseossa Helsingissä.

Oltermannina vuosina 1667—1688 toiminut Axel Hansson Bågan ja vuosina 1689—1716 oltermannina toiminut Hans Meijerin töitä on jälkipolville säilynyt eniten. Axel Hansson Båga syntyi Turussa 1634, sai ammatillisen kultaesepämestari Zacharias Witten luona, valmistui kintteiksi 1658, ja tuli tunnetuksi taitavana kultaesepänä. Hans Meijer ei puolestaan syntynyt Tammisaarella kultaesepän poikana. Vuonna 1678 hänet henkikirjoitettiin Turussa kultaesepänä. Hän omisti Turussa useita taloja ja oli varsin mahtava mies. Molemmat arvon mestarit olivat naapuruksa ja heidän elämäntilanteensa, siten Axel Hansson Båga haastoi 1685 naapurinsa ja sittemmin oltermanninkaapunsa perijän, Hans Meijerin oikeuteen vaimonsa vilttelemisestä. Oikeus tuomitsi sekä Hans Meijerin että Axel Bågan valmon Maria Jönsdotterin siveetöistä elämästä. Axel Hansson Båga haudattiin kirkkoon 21. päivänä joulukuuta 1688 loistolla ja komedealla, kolmen suurimman kirkonkellon soiodessa. Mieheensä kuoleman jälkeen solmi Maria Jönsdotter avioliiton Hans Meijerin kanssa.

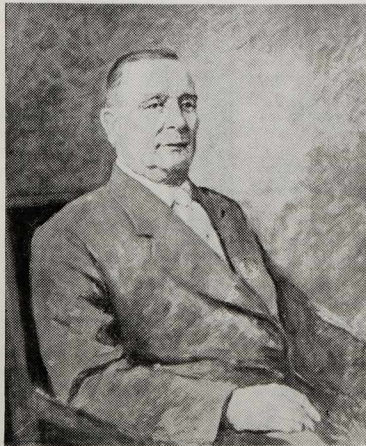
Varsin värikäs hahmo Turun 1600-luvun noin 35 kultaesepän joukossa oli kaikkea päätellen myös kultaesepämestari Jochim Stroker, joka valittiin vuonna 1626 kaikkien hopeatöitten tarkastajaksi Suomessa. Myöhemmin hänestä tuli vastaperustetun Turun kultaesepien ammatikkunnan ensimmäinen oltermanni. Stroker ei kuitenkaan täyttänyt häneen asetettuja toiveita eikä korkeitten luottamusvirkeiden vaatimuksia, ja hän menetti virkansa jo vuonna 1638. Hänen nimensä esiintyy useissa oikeudenkäyntiasakirjoissa — ja aina syytettynä. Hänen syyttäjänsä esiintyy mm. kultaesepä Johan Michelsson Holm, joka väitti, että Stroker käytti kahdenlaisia punnuksia: suuremmalla hän punnitsi sisään tulevan hopean, pienemmällä ulos menevän. Tähän vastasi Stroker, ettei sitä pystynyt kukaan todistamaan.

1600-luvun loppupuolella kehittyi kultaesepien työyhteisönsä yhä heikomaksi. Ja 1700-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä hävisi kultaesepäntäito "täydellisesti ruuttoon, puutteeseen ja Isoonvihaan", kuten Tyra Borg teoksessaan toteaa. Uudenkaupungin rauhan jälkeen myönnettiin Turulle 8 vuodeksi vapautus kaikista apuveroista ja muista raskuksista, ja näiden vapautusten turvin kaupunki toipui verrattain nopeasti. Isoviha aikana Ruotsiin paenneet käsityöläismestarit — heidän joukossaan kultaesepät — palasivat Turkuun vuonna 1721. Ylellisyysesineitten kysyntä oli kuitenkin melkein olematonta, köyhyys ja kurjuus rehotti Turussa. Tyhjentävä kaikessa lyhytydessään ja koruttomuudessaan on alkajien toteamus: ammatikkunnan vanhin, mestari Jochim Kask kuoli vuonna 1742 niin poliittisissa oloissa, että ammatikkunnan oli kustannettava hänen hautauksensa; ja todettava, että sen lisäksi oli mestari Kask jäänyt velkaa ammatikkunnalle 220 kuparitalaria.

Ajan ankeista oloista ja mesteareitten taloudellisesta ahdingosta huolimatta säilytti kultaesepänalaa asemansa käsityöläisammattien ensimmäisenä. Ammatikkunnan vanhimmat toimivat lukuisissa kunnallisissa luottamustehtävissä ja useimmat heistä kuuluivat kaupungin raatiin. Jonas Lexell, joka toimi oltermannina vuosina 1742—1762, valittiin peräti kolme kertaa Turun edustajaksi valtiopäiville.

Vuosisadan keskivaiheilla tapahtui kultaesepänalalla voimakas elpyminen, joka vuosisadan loppupuolella johti Juhana herttuaan aikaan verrattavaan kukoistukseen. Kultaesepät valmistivat kahvikannun ensimmäisenä kahvikannu valmistettiin Turussa 1732 — sokeriastioita ja sokeripiltejä, teekannuja, kynttiläjaljoja, suolakuppeja, veitsiä, haarukoita ja muuta pöytähopeaa. Elintason noustessa ryhdyttiin valmistamaan myös kengän-

Jatkuu siv. 22

Kultaesepämestari — kauppaneuvos Aarno Aho.

MUISTELMIA VÄHÄHEIKKILÄSTÄ

Kerronta perustuu Vähäheikkilän alueella yli 65 vuotta asuneiden haastattelujen muistutukseen ja on laadittu Turun Työväen Säästöpankin Vähäheikkilän konttorin 10-vuotisjuhlan merkeissä.

Heikkilämäkiläiset olivat ylipeltä asuntoluetaan. Sitä osoittaa jo vanha haastattelutavien mielessä säilynyt raittialu, jossa Vähäheikkilää verrataan oikeaan kaupunkiin.

"Heikkilämäki o' ko' kaupunki, sillä on itse urutit. Siellä on kaksi Bellmannin Grönroosin Jussi ja Karlsonni"

ASUTUS

Vähäheikkilän asutusalue alkoi hahmottua 1890-luvulla, minkä loppuun mennessä Korppolaismäen rinteeseen asutus oli muovautunut. Myöhemmin huomio kiintyi kuninkaankartanon alueella oleviin mäkien. Näille kohosi rakennuksia. Jo ennen I maailmansotaa oli Vähäheikkilän Talonmäkeen, Pajamäkeen ja Myllymäkeen muodostunut asutusalueita, viimeksi kuitenkin Talonmäkeen. Siellä kerrottiin oleen alkujaan vain Heikkilän talon "pakaritupa". Sikaajan varrella ja kolme torppaa, nim. kraatari Wigrenin seppä Wahlroosin seppä Litzin.

Jos seuraamme asutusalueen kehitystä 50–60 vuoden takaiselta ajalta, voimme haastattelujen muistutiden pohjalta luoda seuraavanlaisia muistutuksia:

Vanhimpia alueella kulkeneita teitä ja katuja olivat:

— Alitie (nyk. Kunnallissaira-

lantie), joka jatkui Uittamon patterille saakka ja oli samalla Pajamäen ja Talonmäen rajana. Askaisten–Isoipoistentie. Isoipoisten "herra" (Isoipoisten kartanon omistaja) tasoittui ensin tien. Sen jälkeen asukkaat tekivät siitä lähtemään talokilla nykyisen Puistomäenkadun.

— Aurajoen rannasta tuli Sokeritehtaasta lähtien nyk. Sotalaistenkatu, joka jatkui nyk. Kuninkaankartanonkadusta alkaen kolmena useinkin hyvin kuraiseen peltotienä Heikkilään. Nyk. Kuninkaankartanonkatu sai varhain öljylampunvalaistuksen. Varsinaisen Vähäheikkilän alue sai ensimmäiset valopisteensä, tällöin kuitenkin jo sähkövalot, vasta 1930-luvulla Pajamäkeen.

"SAUNANKULMA"

Vähäheikkilän alueen eräaksi keskuspaikkaksi muodostui nykyisen Vähäheikkilän konttorimme edustalla oleva aukio. Varsinkin nuorisotapasi toisensa mielellään "saunankulmalla" tai "pirtinkulmalla", kuten paikkaa myös kutsuttiin. Nimi johtui Heikkilän talon saunasta, mikä sijaitsi nykyisen pankkirakennuksen kohdalla. Myöhemmin rakensi muurari Vainio tähän alueen ensimmäisen rapatun talon. Ihmetystä riitti. Olihan kummallista, kun puutalosta yht'äkkiä tulikin "kivitalo". Saunankulman aukiosta muodostui todellinen poikasten "tappiortti" ja "kyl siin oli alka mukavaa vähä fikoihi siin samas vahrat". Talvisin laskettiin innokasti lukua mäen ahteista, niiraavienlaisia muistutuksia. Vanhimpien alueella kulkeneita teitä ja katuja olivat:

suuri, yhteinen kaivo. Kun kaivo sitten tyhjennettiin, löytyi sieltä kiväärejä. Kaivo oli toiminut samalla asukaspaikkana.

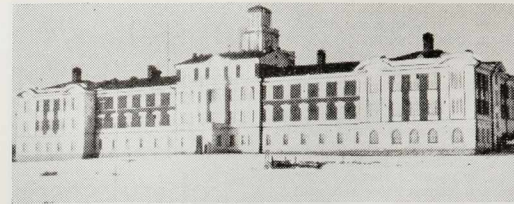
Suunnilleen pankkia vastapäätä sijaitsi vanha Järvisen kauppa. "Kauppapuuriin" liikehuoneen muodosti yksi huone. Tutunomainen tuoksi tervehti tulijaa, silli- ja silakkatynnyrin sisältö sekoittui öljyn pistävänimelmään lemmun. Lapset kävivät halukkaasti ostamassa myyjä-Olgalta 5 pennillä karamelliruutuita.

VÄHÄHEIKKILÄN KUNINKAANKARTANO

Vähäheikkilän kuninkaankartano oli alueen keskuspaikka. Se oli "kruunun" omistama, mutta vuokralle säätöisillä, mm. 1820–1870 vuon Troil-suvulla. Tämän jälkeen kartano joutui talonpoikaissille vuokraajille, Euraista kotoisin oleelle pitäjän suutari Heikki Lindholmille ja myöhemmin hänen Kaarinassa syntyneelle pojalleen Juho Fr. Lindholmille. Tämän jälkeen tuli vuokraajaksi Isoipoisten kartanon omistajiin kuuluva Arno Reuter. Agromi Reuter oli Tuorlan maanviljelyskoulun ensimmäinen opettaja ja johtaja 1890-luvulla. Heikkilän pehtoorit olivat myös aikanaan huomattavia henkilöitä. Haastattelutavien mieleen oli jäänyt ruots. Gylling, tanskal. Nilsen ja suom. Alkio.

Suurin osa Vähäheikkilän alue-

Vertailun vuoksi kuva Vähäheikkilän alueesta sotia edeltäneeltä ajalta.

Tsaarivallan viime ajoilta oleva Vähäheikkilän kasarmi on eräs turkulaiskäsité, jo siksikin, että monias Turun kodin poika on siellä elellyt varusmieskautensa.

että oli Heikkilän talon peltosalueta ja laidunmaata. Karjaa varten olivat alueet aidattuja. Verrajä oli ainakin kolme, joista yksi "Musta Krintti" niminen. Pikku makusta ja jopa piparkakusta olivat lapset halukkaita avaamaan veräjät tarvitseville. Talon pellot ulottuivat aina mereen asti, toisaalla nykyiselle Stålarinkadulle asti. Uittamon "patterit" ovat olleet Vähäheikkilän ja Isoipoisten talojen yhtenä rajana. Talon karjamaat olivat muistutiden mukaan joutensakin vaihtelevat: n. 50–100 lypsävää lehmää, 20–30 hevosta ja 2 härkää. Nämä 2 härkää olivat todellisia kuulusuusia, ne olivat kaikille tuttuja.

Aikoinaan on Heikkilän talolla ollut jopa 300 torpparia. Kun vuosisadan alkupuolella alettiin torppia lunastaa vapaaksi, oli hinta 5 peniä/m². Lisänä jäi tehtäväksi kaksi naisen ja kaksi miehen työpäivää, jotka kuitenkin sai myös rahalla maksaa.

TYÖVÄENYHDISTYS

1900-luvun alku oli monessa suhteessa murroksia – yhdistystoiminnanakin alalla. Se innoitti myös monia Vähäheikkilän asukkaita. Vaikka vapaa-aikaa oli vähän (työpäiväin oli 10–12 tuntinen), kerrotaan eri seurojen ja yhdistysten keräneiden tilaisuuksiinsa satamäärin osanottajia.

Vähäheikkilän asujamisto muodostui etupäässä tehtaalaisista ja torppareista. Niinpä työväenliike sai heistä innokkaita kannattajia. Alueelle perustettiin työväenyhdistys INTO 28. 1. 1906 Kalendaaripäivänä Heikkilän talon "trenkituvassa" Pajamäessä. Innostus oli suuri, useimmat paikkakunnan asukkaat liittyivät siihen. Oman talon rakentamista varten kerättiin rahaa iltamilla ja latotansseilla. Itse Reuter (Heikkilän talon vuokraaja) lahjoitti tontin. Talkootyönä, mestarina Viher-salo, talo valmistuikin melko pian, nykyisen Iskun parakin tienoille. Uittamontie 20. (Tien varrella on vieläkin talosta muistona kivijalkaa). Talon ensimmäiset sokkelikivet vedettiin paikalle komeasti Heikkilän talon kahdella härällä, "talkkolaisie marssiva peräs oikee hienos rivis ihanko juhlarassiss".

Työväentalon Innon vihkiäisissä piti Myrskymurto juhlapuheen ja Aleksis Päivärinta luki runon, jossa erään haastatteluvan muistutiden mukaan oli mm. seuraavaa:

"kaks sälliä ja Mää herra me omnibussin nousiin kerran, kun ylpeys ei jalan käyrä salli ja ajo vossikall' oli kallist".

Työväentalolla, joka sittemmin sodan aikana paloi, järjestettiin kokouksia, iltamia tansseineen, ompeluseuroja, arpaajaisia. Kavelyretikiäkin tehtiin ain "Littolaisi" (Littolaisi) asti.

Näyttämötoimintaa harrastettiin innokkaasti. Noin 30 vuotta oli yhdistyksen amatööriteatteri tuottanut iltamiin lukuisan määrän näytelmäkappaleita, toisinaan joka sunnuntaiksikin uuden kappaleen. Yleisö muodostui yleensä vakituksista kantaväestöstä, niinpä yhdellä ja samalla kappaleella ei selvitty kauan. Pääsylipun hinta tilaisuuksiin oli yleensä 25 penniä aikuisilta.

"Turneillakin" käytiin jopa Paimiossa ja Piikkiossa asti. Suositut näytelmäkappaleita oli jäänyt mieleen:

Raati miehen tytär
Kotiutulo

Pohjalaiset
Kyianheittö
Tukkihoelle
koinaan talossa
Teatteritoiminnassa olivat ansiokkaasti mukana mm. Johan Lepistö, toimi myös ohjaajana, Mikko Virtanen ja rouva Ellen Virtanen sekä Santeri Koskinen.

MUU YHDISTYSTOIMINTA

Tiiron talossa, työväyhdy. Innon naapuritalossa toimi, senjälkeen kun sikuritehtaan varasto oli palanut, raittiyhdistys KOIT-TAVA, jossa johtajana oli kunnallisuusneuvos Antti Raidan rouva, opettaja Raula Raita.

Myllymäessä toimi KRISTILINEN YHDISTYS nykyisessä talossaan. Kaarinan vapaaehtoisella palokunnalla (perustettu v. 1899) oli Vähäheikkilässä oma osastonsa, Heikkilän osasto, mikä piti säännöllisesti paloharjoituksia. Itse paloihin sitä ei näytä kuitenkaan useinkaan tarvittun, ehkä parit kertaa.

Eniten nuorisosa keskuuteensa veti kuitenkin voimistelu- ja urheiluseura, milloin Isku-, milloin Vesä-nimisenä. Varsinkin seuran painajit pääsivät piirikilpailuissa usein voimakkaalle, mm. Kanervon veljeksi. Urheilukentänkin saatiin aikaan, kun leikkikenttä, johon oli saatu valtionapua, muutettiin urheilukentäksi.

Kaikkila yhdistyksillä, mutta eri toten voimistelu- ja urheiluseurala oli suuri ansio nuorisoon elämään muuttumiseen. Tappellut ja juomiset loppuivat kutakuinkin nuorisoon keskuudesta. Se oli tätä ennen koettellut voimaansa kylätappeluissaan. Nummenpakkalaiset, raunistulalaiset, kahäriäiset, ispoislaiset ja heikkilämäkiläiset "ottivat" toisinaan yhteen. Nummenpakan poikien raittialuista on jäänyt erään haastatteluvan mieleen seuraavaa:

"Armas Jäykkä – varjele meitä
Valuvarasta, Lumisateista,
Tiilirakeista."
Selvitykseksi: Paavo Jäykkä oli nimismies ja Vau, Tiilikainen ja Lumikko Nummenmäen poliiseja.

HUVIT

Huvittelumahdollisuuksiaakin löytyi. Vähä-Heikkilän nuorisolle. Edelläkerrotut yhdistykset ja seurakotit pitivät illanviettoja ja iltamia, joihin useimmiten yhdistyi piirileikit tai tanssit. Tansshalukalla oli usein niin paljon, että lipputa piti toisinaan myydä yli sallitun määrän. Poliisin tullessa oli sitten käytettävä takaoviakin hyväksi.

Latotansseilla oli suuri menestys, varsinkin Heikkilän "parkissa" oleva lato keräsi suojia runsaat joukot. Heikkilän "parkiin", joka sijaitsee Puistomäenkadun ja Uittamontien risteyksessä hieman eteenpäin, liittyi

oma tarinansa. Tässä "parkissa" sijaitsi, Vähäheikkilän kartanon ollessa vielä sotilasvirkatalo, herrasväen asuttamana huvilamallinen ukkokartano. Sotilasherrat olivat omaan pitämääns raisujaikin juhlla. Kerran tällaisten huvien aikana sytty tulipalo, jossa 2—3 henkilöä kuoli. Nämä haudattiin, mukana mm. talon "friiarinna". Heikkilän "parkkiin". Muistokivet ovat osittain säilyneet vielä nykyänsäkin asti. ("Friiarinna" on tarkoittanut ilmeisesti friherrinnaa eli vapaa-herratarta).

Talonpoikaisissa taloissa: Rauvolassa, Iloisissa, Rantakulmalla, Peltolassa, Koivulassa ja Kaistissa pidettiin talkoitten jälkeen talkootansseja. Uttamon tanssilavakin oli olemassa tiettävästi jo ennen I maailmansotaa.

Peilmanneja löytyi tanssitilaisuuksiin omasta takaa. Tahdin takaajina olivat ainakin jo alkurussossa mainitut Bellmannin verratut haitarin soittajat Jussi Grönlund (myöh. Vaarna) ja Emppe Eemeli Karlsson. Lisäksi oli kertojien mielessä haitaristit Emppe Terho ja Kallu Nyman sekä vanha viulunsoittaja Hilden, Valssi, saksanpolkka, polkka, ns. "tyskänpolkka", masurkka ja joskus juhlallisemmissa tilaisuuksissa "vengelska" ja "padesbani" olivat suosiossa.

KUULUISUUKSIA

Väki vahvoja kuin karhut olivat Vähäheikkilän poliisit Lehto ja Gumlin. Heistä on monta tarinaa. Joka tapauksessa juopotelu ja räyhäminen iltamissa loppui viimeistään siihen, kun poliisit näkyivät paikalla. Varsinkin Lehdon voimat ja koko olivat siinä määrin pelottavat, että, kun hän levitti känsä, tart-

tui niskasta räyhääjiä, löi päät yhteen ja paiskasi ulos, pahimmatkin rauhanhairsijät olivat muuttuneet mitä säyseimmiksi kunnon kansalaisiksi. Kaiken varalta oli kuitenkin olemassa myös putka, Heikkilän koulun alakerrassa.

Leipuri-Hannasta olivat kaikki haastatellut yhtä mieltä: Tarmokas liikemies, joka oli aloittanut "tyhjistä". Hanna aloitti köyhänä piikana leipomisen vuokraamassaan Heikkilän talon pakerituvasa Sikaajan varrella. Hän osti ensimmäisen jauhosäkin kauppias Aarniolta velaksi. Leipuri-Hannan "junttapullasta" tuli kuuluisa. Puuseppä Salonenkin mieltä silhen niin, että näi koko Hannan. Perustettiin oma kauppuapuoli Heikkilän taloa vastapäätä. Leipuri-Hannan onnistuminen oli esimerkki senaikalasta sinnikkäästä yrittämisestä.

HALLINNOLLINEN HUOLTO

Vähäheikkilä kuului hallinnollisesti Kaarinan kuntaan, samantyyppisenä esikaupunkialueena kuin Nummenmäki. Jo varhain alettiin kuitenkin ajaa esikaupunkialueitten Turkuun liittämiseen tahtavaa politiikkaa. Synnä olivat taloudelliset seikat. Kaarinan kunnalla oli nimittäin suuret menot asukkaitensa huollosta. Kuitenkin suuri osa kävi Turussa työssä. Turku vastusti voimakkaasti Vähäheikkilän liitosta siihen. Mutta v. 1937 valtioneuvosto lopulta määräsi, että Kaarinan kunnasta oli 1. 1. 1939 lukien siirrettävä Turun kaupunkiin mm. Vähäheikkilän kylään kuuluvat kokonaistilat ja tilanosat. Vuodesta 1939 lähtien siis Vähäheikkilän historia liittyy Turun kaupungin historiaan.

V.-S:n matkailu- olojen kehityksestä

Koska matkailu on luonteeltaan suurten ihmismäärien liikkedintää paikkakunnalta toiselle, ei se enää suju ilman organisoitua palveluverkostoa. Matkailijat tarvitsevat majoituksen, ruokailupaikat ja monenlaista toimintaa.

Valitettavasti ei voida väittää, että Varsinais-Suomi kulkisi kehityksen kärkeä nykyänsä matkailu- ja palveluverkoston kehittämisessä. Varsinais-Suomeen tosin perustettiin ensimmäinen maakunnal-

Suomen Turulle
filmaist.
RAINER TUULI

linen matkailuyhdistys jo 37 vuotta sitten. Tähän perustettiin maamme ensimmäinen kunnallinen matkailulautakunta, Turun kaupungin matkailulautakunta. Täällä järjestettiin jo ennen sotia vakituksia matkailu- ja retkeilyreittejä, painatettiin matkailuoppaita ja mainoksiakin. Kaikkea tätä on nykyisin ja paljon laajemmalla mittakaavalla, mutta tämä ei yksin riitä.

Keski-Suomen, Itä-Suomen sekä myös Lapin miehet ovat käyneet täällä oppia ottamassa matkailuasioissa. Hyvin heitä kai opetettiin, koska monia aloita hoidetaan heidän alueellaan jopa paremmin kuin täällä.

Varsinaissuomalaisen luonteen mukaista lienee se, että uusiin ideoihin ei niin herkästi innos-

Tuorein ja suurta kiinnostusta herättänyt matkailukohde Varsinais-Suomessa on Lounissaaren linna Askaisissa. Vaikka linnan juuret ulottuvat keskiaikaan, on kuvasseman näkyvä linna rakennus peräisin vuodelta 1655, rakennuttajana valtaneuvos Herman Fleming. Tästä suulta kartano siirtyi eri vaiheiden kautta Mannerheim-suulle ja linnassa syntyi kesäkuun 4 päivänä sadu vuotta sitten Suomen marsalkka Mannerheim. Linnarakennus on nyt entistetty ja sisustukseltaan ovat ensimmäinen ja kolmas kerros Fleming-suun, toinen kerros Mannerheim-suun muistoihin liitetty.

tuta, vaan katsotaan hiemaa ja harkitaan.

Tilannetta ei kuitenkaan ole syytä katsoa pessimistisesti. Ensinnäkin varsinaissuomalaisen harkinta-aika alkaa nyt tuottaa tuloksia. Erikoisesti ilahduttavaa on että kunnat ovat heränneet huomaamaan matkailun merkityksen. On perustettu lukuisia leirintä- ja uikoulualueita, jopa uimaloita ja kalastuslammikoita. Tärkeimmät matkailu- ja palvelukohteet ovat kuitenkin syntyneet yksityisyrityksien pohjalta. Maakunnassamme toimii kaksi valmistella motella: Valtatie 1 Paimiossa ja Valtatie 2 Metsämaalla. Kesän sesonkikautena on tarjolla lisäksi ainakin neljä motella: Naantalissa Kalevanniemen Kultainen Aurinko, Mynämäen Laajoen Mynäntöllä sekä Kustavin Kiparluodon Pirttikylä ja Kustavin Lomavalkama. Lisäksi Alastaron Virtaan kylään valmistunut ravintola laajennetaan motelliksi.

Muitakin sekä kunnallisia että yksityisiä palvelukohteita on suunnitteilla.

Saaristomme on erikoisasemassa. Meren sylissä sillä lienee parhaat luontaiset edellytykset matkailualueiksi. Vielä ei ole löytynyt sellaista yrittäjää, joka lähtisi rakentamaan nykyänsä matkailukeskusta saaristoon. Se vaatii erikoista investointia sekä itse rakenteiden että liikenneyhteyksien kohdalla. Suomen Matkailuyhdistyksen Aiston matkailukeskus Paraisilla on lähisedun ainoa saaristomaisemaan liittyvä ja mainitsemisen arvoisen kesäkeskus vielä tällä erä. Erikoisen suurta toiveita on asetettu tulevaan matkailusakehtöön, jonka toimesta matkailu- ja palvelu Varsinais-Suomessa lähdetään kehittämään.

Varsinais-Suomen matkailu purjehtii kohti parempia aikoja. Sillä on tuontonsa sekä asemansa puolesta mitä parhaimmat edellytykset kehittyä merkittäväksi matkailualueeksi.

VARTIO- VUOREN- KATU

Vartiovuorenkatu on lyhyt, vain parinsadan metrin pituinen. Se alkaa Vartiovuorelta ja päättyy Itäisellekadulle mennessä Luostarinrunkuun ja Sirkkalankadun kanssa ristiin.

Vartiovuorella ovat puut suurempia ja vanhempia kuin vierisellä Samppalinnanmaalla, koska se on ensimmäinen Turun kukkuloista, josta alettiin muodostaa puistoa jo 1850-luvulla, mutta voimaperäisesti vasta 1870-luvulla. Vartiovuori on Turun kukkuloista korkein, n. 50 m. Vuorta on kutsuttu myös Tähtitorninmäeksi, koska siellä sijaitsee v. 1818 valmistunut C. L. Engelin piirtämä kaunisviivainen tähtitorni. Tätä empirirakennusta pitävät asiantuntijat eräänä Engelin puhdasmuotoisimmista töistä. Epävirallinen Kiikartorninmäki on myös tuttu vanhemmille turkulaisille.

Sotiemme johdosta Vähäheikkilä alkoi muuttua kasvojaan — palaneitten kotien sijalle syntyi aluksi m.m. tällainen parakkityhdyskunta, joka nyt on onneksi taakseenjättänyt elämänsä.

Viimeisetkin Luostarinkadun asuintalot on voitu liittää Käsiytöläismuseoon. Talojen kunnostusta suoritetaan parhaillaan — eräseen on entistetty turkekattokkin.

Vartiovuorenkadun länsi- ja lounaispuolella ovat sijainneet professori Johan Gadolinin yrtti- tarhat. Täällä asuivat hyvät henget, onnelliset ihmiset ilman suuria kutsutettiin tätä puutarhaa asumukseensa. Suruttomaksi, suomalaisten Sanssouciksi, kirjoittaa Topelius Välskärin kertomuksissa.

Vartiovuorella, ei kaukana Vartiovuorenkadun alkupäästä, on Jaakari muistomerkki, jonka on suunnitellut kuvanveistäjä Kallervo Kallio. Reliefissä näemme Jaakari (myöhemmin eversti ja sotahistoriallisen toimiston päällikkö, tutkija ja kirjailija) Heikki Nurmion piirteet, miehen, joka kirjoitti Jaakari-marssin syyttävältä sanat.

Vartiovuorenkadun alkupäässä on se talo, jossa asui kirjailija Volter Kilpi ja kirjoitti kymmenen vuotta romaaniaan "Alastalon salissa". Hän teki sen päätyönä ohella ollessaan Turun Yliopiston ylikirjastonhoitajana. Muistan hänet hyvin, kun hän harmaine pujoputoineen kulki Vartiovuoren puistotietä.

Kun tulemme Luostarinkadun kulmaan, näemme korkean verk-

koaidan, joka erottaa vanhan Luostarinkadun hökkeli-kaupunginosan erityiseksi käsityöläismuseoksi. Ruohomatto jatkui ennen Vartiovuorenkadulle asti, mutta nyt on paikalle järjestetty aukeama museoon vieväksi kulkutiekse ja autojen P-paikkasi.

Tämän rakennustaiteellisesti mielenkiintoisen kaupunginosan rakensivat osittain jo 1700-luvun lopulla mm. maaseudulta kaupunkiin muuttaneet kirvesmiehet omiksi asunnoikseen. Moni opiskelija löysi täältä halvan boksia ja muitakin varattomia vuokralaisia asettui tänne asumaan. Se oli esikaupunkia silloin ja elämä oli myös sen mukaan värikästä hämärää.

Vuosikadun vaihteen aikana rakennettiin Luostarinkadun alaosaan Vartiovuorenkadun varrelle uusia taloja, jotka tulivat ikään kuin näyttämään parempaa fasadia, peittäen hökkeli-kaupungin ränsiästä majat ja aidat.

En tiennyt asuessani aikoinaan "Suruttomien" aidan takana, että näiden puurakennusten paikalla oli ollut n. 500 puuta (N. Pinellon mukaan) käsittävä hedelmäpuutarha. Niin vähän tiedämme koti-

kotumme aikaisemmista vaiheista. Sirkkalankadun ja Vartiovuorenkadun kulmatalo muodostui muutamiksi vuosiksi sellaiseksi kotipaikaksi kuin kaupunkitalo voi vuokra-asukkaalle muodostua. Vartiovuorenkadusta ja sen jatkosta, puistotiestä varjostavine puineen, tuli miellyttävä koulutie. Se jatkui Kaskenkadulle, jolloin rehtorimme Einar Candolin liittyi koululaisten kirjajaan parveeseen. Rehtori asui Hjortenissa, mutta toisessa Kaskenkadun kivitalossa, Panterissa, asui jonkun aikaa Ukko Pekka, jonka me koulupojat jo silloin tiesimme huomattavaksi kansallaiseksi. Hänen kookas hahmonsa punertavine viiksineen ilmestyi silloin taloihin eteemme.

Vartiovuorenkadulla tapasi myös pari muuta lääkistä hahmoa. Toinen oli tohtori Spoof, jonka kuulin olleen kirurgina Turkin sodassa ja joka nyt oli Turun kaupunginlääkärinä. Hänet tunnettiin suomenmieliseksi.

Toinen henkilö, harmaapartainen latinalehtori Nils af Ursin, asui myös näillä mailla. Hän kulki hiukan kumarassa, mutta askellensa oli määrätietoista varmuutta.

Jatkuu sivulla 21.

ENEMMÄN PYÖRÄILYTEITÄ TURUN LÄHIYMPÄRISTÖÖN

Kuntourheilun kehittämiseen on alettu kiinnittää kasvavaa huomiota. Sen tarve on lisääntynyt sitä mukaa kuin motorisointi on vähentänyt lihaksia vaativaa liikkumista. Polkupyöräily on vanhastaan tunnettu erityisen terveelliseksi ja mukavaksi liikuntamuodoksi kävelyn ja hiihtämisen rinnalla ja pyöräily on yleistä koko kansan keskuudessa, toteaa kaupungin matkailuasiamies.

Toimiup.

EINO PERKO:

POLIISI KANNATTAA

vät enää ole soveliaita pyöräilyretkille, sillä moottorijoukkojen liikenne on kiihkeä asiallisistakin syistä, mm. Saaronniemen leirintäalueen ansiosta. Ruissalon rantatie tosin on pyöräilykelpoinen, mutta tämä miellyttävä reitti osuus on joksensinkin lyhyt ja kaipaasi korjauksia Pikkupukin puoleisessa päässä.

Moottoriurheilijoille on ryhdytty rakentamaan omia ajoratoja. Ne ovat rauhoitettuja autoja varten ja moottoripyöräilijöillekin on omat ratansa. Mutta polkupyöräilijät on tyystin unohtettu. Kohtuullisena olisi kuitenkin pidettävä, että nämä hiljaiset hikoilijat saisivat säilyttää sijansa, vaikka syrjäisenkin, tässä vauhdin maailmassa. Ja nimenomaan juuri syrjäisen. Heitä varten olisi kaupungin välittömään läheisyyteen koettava etsiä rauhoitettuja teitä ja polkuja, joilla pyöräilijät saisivat harrastaa mieluhelluunsa turvassa moottori- liikenteeltä. Tällaiset pyöräilyreitit sopisivat samalla mainiosti myös jalkapäättökätkelyyn. Myöskin kävelyn harrastajat odottavat omia reittejään. Seläisten sijoittaminen pyöräilijöiden viereispolkuksi on tuttua ennustaan. Runsaammin vain!

Kaikkia edelläsanottuja ei koneellista ajoneuvoliikennettä sorjeta — sehän olisi hullun yrittäjä —, toivotaan vain, että löydettäisiin soveliaita ratkaisuita sen rauhalliseen rinnakkaiseloaloon jalkaisin ja polkupyöräitse tapahtuvan liikenteen kanssa.

Poliisi yhtyy edelläolevaan toimukseen — asia sulle on ennenkaikkea liikenneturvallisuuksien myötä. Onhan tunnettua, että polkupyörä on nykyisin vielä melko yleinen kulkuväline Suomen Turussa, mm. työläisille ja myös koululaisille. Esim. aamulla kello 6.30—7.00 ja iltapäivällä kello 16.00—16.30 välisenä aikana pyöräilijöitä on melkoisesti liikellä ja hyvin yleistä on tällöin, että kaupunkiin rajoittuvilla maanteilla ajetaan autoille varaväline osalla, joka on asfaltilla eikä polkupyöräliikenteelle erotetulla osalla, joka eräissä tapauksissa on — valitettavasti — sorapäälysteistä. Näin ei enää pitäisiakaan teitä rakentaa!

Tietävästi kaupungin toimesta on parhaillaan suunnitella erityisen polkupyörätien rakentaminen Ruissaloon ja se varmasti josakin määrin parantaisi pyöräilymahdollisuuksia "kuntourheilun mielessä". Turun kaupungin alueella ja toisi liikenneturvallisuuksia entistä enemmän Ruissaloon. Toivotettavasti muuallekin Turun ulosmenotietä saadaan lähitulevaisuudessa pyörätiet.

TURUN TYÖVÄEN NÄYTTÄMÖ- TOMINNASTA VUOSISADAN ALUSSA

NIILLO KVENIUS

Viime syksynä vietetyn turkulaisten ammattiteatterin 50-vuotisjuhlan yhteydessä viitattiin myös siihen näyttämöharastukseen, jota paikkakunnallamme ilmeni ennen varsinaisten ammattiteattereiden syntymistä.

Suurelta osalta senaikaiset tapahtumat ilenevät kuitenkin vain muistitietojen varassa. Siitä johtuu, että mitä pitemmälle aika kuluu sitä epätäsmällisempinä nuo silloiset näyttämölliset harastukset tulevat muistiin merkityiksi.

Tämän kirjoittajan aikaisimmat mielikuvat työväen näyttämötoiminnan piiristä ovat noin vuosilta 1908—10 ja sen jälkeiseltä ajalta.

Aitiini oli toimiva jäsen silloisessa Turun sos.dem. naisyhdistyksessä. Hänen mukanaan jouduin vuosisadan ensimmäisen kymmenluvun aikana liikkumaan miltei joka viikko Turun työväentalon piirissä. Talon Birgerinkadun, nykyisen Ursininkadun, varrella olevassa juhlasalissa pitiivät eri työväenjärjestöt sunnuntaisin litemään. Iltamayleisönä oli pääasiassa talon piirissä muutenkin liikkuvaa ammattiyhdistys- ja puoltoväkeä, meidän perheemme muiden mukana. Niin jouduin jo polven kouruisena olemaan mukana myös iltamissa. Lapsia oli siihen aikaan perheissä enemmän kuin nykyisin ja niinpä heitä oli runsaasti myöskin noissa iltamissa. Tuolirivien eteen kannettiin aina pari kolme matallaa lapsille sopivaa penkkirivä, johon nuori väki voi kerääntyä varsinkin "näytelmäkappaleen" alkassa.

Ojelma koostui tavallisesti lauluista, lausunnasta, "pölapuheista" jotka olivat siihen aikaan suosittu humoristinen numero, usein torvisoittoa — juhlasalissa oli katonrassassa soittokuntaa varten erikoinen parveke — ja näytelmäkappaleesta, jonka jälkeen alkoi yleinen tanssi, joka oli varsinkin nuorenväen mukaantähtäminen houkuttamana.

Meitä lapsia kiinnostivat luonnollisesti eniten näytelmät, joista muistiin on jäänyt muutamia, usein irrallisissa yksityiskohtia. Tosin vuosikymmenet ovat vieneet mielestä monien niihin liittyvien näyttelijöiden nimet, valkka ne siihen aikaan olivat kyllä kaikkien iltamissa kävijöiden tiedossa.

Yleensä näytelmät olivat yksitaikakinäytöksiksi, joskin kokonaisuuden näytelmäkain esitettiin, kuten Tukkijoella, Elinan surma ym. Sellaisia nimiä kuin Murtovarkaus, Pappi pulassa, Sylvi, Työ-

miehen vaimo, tulee tässä mieleen. Kun näytelmiä esitettiin harva se viikko jouduttiin muutamaa vuoden päästä ottamaan esille ennen esitettyjä kappaleita. Siten monia rooleista olivat kauemmin mukana olleille näyttelijöille entuudestaan tuttuja ja niin he voivat keskittyä keksimään esitettävälleen jonkun uuden piirteen. Roolien ulkoa muistaminen ei ollut kovin lopuun saakka hiottua, koska näytteleminen tapahtui muun päivätöy jälkeen harrastuksena. Niinpä kускаajat olivat hyvin keskeisiä tekijöitä näyttelmien onnellisessa läpiviemisessä.

Sen aikaista näyttelijöistä on mieleen jäänyt mm. seuraavia nimiä, joista muutamant kuuluvat vielä toisen maailmansodan aikana perustetun Turun Työväen teatterin henkilökuntaan: Airo, Hannes ja Aku Koskinen, Armas Hattara, Tyra Hyske, Heikki Välisalmi, Fanni ja Santeri Vah-tonen, Sulho Aavikko, Salma ja Jalmari Ahtola, Aarne Terho ja Aino Kajava. Monet mainituista toimivat myös näytelmäseuran tai näyttämön — näitä nimellä esiintyvä seurue kulloinkin esiintyi — ohjajana, mutta näyttelivät myös itse.

Milloin näyttelijöiden joukossa oli laulutoitoisia voimia, esitettiin laulunäytelmiä. Varsinkin unkarilaiset kappaleet, Punainen laukku, Hevospaimen, ym. olivat suosittuja. Laululintunen oli mm. Aino Kajavan aikana suosittu pieni näytelmä. Tietävästi ainakin yksi operetti, Pikku Pyhimys, esitettiin näyttämällä ennen teatterin syntymistä.

Näyttämön tarpeiston hoitajana oli parisen vuosikymmentä Luodon pariskunta. Heidän kaksi tyttärtään esittivät monissa iltamissa ja juhlissa tanssinumeroita. Näytelmässä tarvittavaa erilaista rekvisiittaa lainattiin tuttavilta. Meidän perheessä esim. oli lahjaksi saatu pienikokoinen teatterikiikari. Milloin näytelmässä vain sellaista välineitä tarvittiin. Luoto kävi senaikaista hakemassa. Me puolestaan saimme silloin vapaaliput asianomaiseen iltamahan.

Rekvisiitan kohdalla muuten sattui joskus komelluksiakin. Itse muistan seuraavan tapauksen. Kun Karrin häissä hääväki ammensi puulusikoillaan pöydällä olevasta mustasta padasta ruokaa suuhunsa, se nähti sujuvan kovin vastahakoisesti, minkä joku äänekäästi katsomon puoleltoesikin. Kun näytelmä sitten päättyi ja tanssi alkoi, tulivat näyttelijät lavalta salin puolelle.

Silloin juttu selvisi. Luoto ei ollut tullut ajoissa hankkineeksi asiaan kuuluvaa pataa, koska muisti sellaisen olevan jossain näyttämön nurkassa. Löytyihän pata, mutta viime tingassa, ja niin se kiidätettiin häähuoneen pöydälle. Mutta siinä tohinassa ei sitä huomattu silvota. Niinpä näyttelijät totesivat "sydössään" padan olevan ruoasta tyhjän, mutta sitä enemmän siinä oli — pölyä ja hämähäkin verkkoa. Elpää näinollen ollut ihme, jos "syöminen", eli lusikalla padasta nautiminen, tuntui käyvä vastenmieliseksi!

Näyttelijöille tietenkin sattui yhtä ja toista. Hattarasta kuultiin kodeissa monenlaisia tarinoita, niin suosittu kuin hän näyttelijänä olikin. Omalta kohdaltani muistan tapauksen kun hän näytelmän lopussa kiittämään tulleeseen kumarsi syvään ja samalla kiskaisi perukin päästään. Liekö tuo ollut niin suuri rike, mutta harmiainen se ainakin oli, koska on pysynyt mieleessä päälle puolen vuosisadan ajan.

Monta kertaa näytelmät pyrittiin esittämään mahdollisimman realistisesti. Niinpä kerran kun näytämällä Schillerin Rosvoja esitettävissä alkoi taistelu, se kehitettiin niin todellisuudentuntiseksi, että katsomon puolella jouduin maastotoukkaan... Mutta niinpä eräs edellämainituista näyttelijöistä saikin kantaa koko lopun ikänsä, mustaa laiskaa toisessa poskessa. Häällä oli vunuttu — ei tässä näytelmässä — tosin vain rutiinapoksella, mutta kuitenkin niin lähellä kasvoin, ettei tuo jälki koskaan hävinnyt. Realismista vielä mainitakseni kerran Tarmont näytämällä esitettiin erämaakohtaus, jossa sytettiin nuotio. Se tapahtui siten, että lavalla olevalle peltille sytettiin todellakin risukasa palamaan. Todella uskovatva nuotio siitä syntyi. Mutta se aiheutti voimakkaan kiterän savun, joka laskeutui salin yleisön päälle. Katsona sananmukaisesti savustettiin pihalle! Väliajan jälkeen näytelmä jatkui tuuletusta salissa niinkuin ei mitään poikkeuksellista olisi tapahtunutkaan.

Yksi tapaus tuo mieleen toisen. Mutta riittäköön. Pääasia on, että tuohon aikaan oltiin jo kovasti innokkaita, sekä näytelemään että näytelmiä katsomaan. Sali oli tavallisesti aina täynnä hyvätuntulista yleisöä. Paljon muuta huvituksiahan ei silloin vielä ollutkaan.

Ikävä vain, että vuosisadan ensimmäisen parin vuosikymmenen aikaiset seuranäyttämöharastukset alkavat painua unoituksen yöhön. Eikähan niiden joukosta löytyisi yhtä ja toista senverran kulttuurihistoriallisesti merkittävää, että jonkun kannattaisi koota siitä taiteen, nyt kun vielä yksi ja toinen vanhemman polven keskuudessa voisi niistä kertoa.

NUMMENMÄKIMUISTELMIA

EINO LEHTINEN

Härman "Väitti" ja Henriksonin "Ale" eivät kuitenkaan olleet ainoita Nummenpakan kuuluisuuksia.

Kuuluisuutta Nummenpakkale hankkivat omalla työsarallaan paikkakunnan omat "tohtorit" eli kansanparantajat. Kuuluisin näistä ehkä oli Aalruuska, joka paranteli tai ainakin yritti parantella kaikkia sairauksia. Härmän mamma oli erikoistunut reumasairauksiin ja Silmä-Palmu ruuska silmasairauksiin. Asiakkaita kaikille kolmelle tuli ympäri Suomea pitkilläkin matkoilta.

Asiakkaita ei myöskään puuttunut Härmä-Hilmalta ja Mustamantalta, jotka kumpikin harjoittivat maailman ensimmäistä ammattia. Ja kerrotaan asiakkaista olleen toisinaan niin paljon, että asunon oven taakse muostodusti jonoja lemmonkipeistä miehistä ja pojankoltiaista, joista viimeksi mainitut myöhemmin siirtyivät luuta-Laineskan asiakkaiksi, koska Laineskan taksa oli halvempi.

Mouku-Franssilla oli oma työsaransa, joka työskentelevä nykyisin kutsutaan lestinehtijiksi. Näiden työpaikkana on mm. Turun Kauppatori, jossa Mouku-Franssikin pääasiallisesti työskenteli.

*

Turjan kulma, josta uusi Hämenteie alkaa, oli paikka, johon Nummenpakan pojat iltaisin koontuivat ja jossa ei-nummenpakkalaisen pojan saattomatka viimeistään päättyi. Tämähän tiesivät Nummenpakan tytöt ja usein jättivät saattajalle hyvästii jo tulissa tai viimeistään Kirkkujen kulmauksessa. Jos poika Turjan kulmalle saakka tuli, selkänsä takuulla sai. Ja monet ovat tämän selkäsaunan saaneet.

Niin oli kova kuri, ettei pesunkestävän nummenpakkalaisen pojan annettu käyttää solmiota eli "kulttuurinauhaa", koska se katsottiin herrojen etiteiksi. Paidaus kaulus ei myöskään saanut olla kiinni, vaan auki kylmälläkin säällä. Kun tuli Turusta Nummenpakkale, oli ikävyyksien välttämiseksi viisainta panna kulttuurinauha taskuun ja avata kauluksen nappi auki. Kalosessa ei myöskään katsottu suopein silmin.

*

Nykyinen Keskikatu, entinen Keskitie, tunnettiin aikoinaan nimellä Konnankuja, jonka keskiväheillä, Ojakannon torilla,

perheenemännät suorittivat ostoksia. Vaikka Konnankujan varrella olivat puukotit-Matssonin mökki ja "Pohjalaisten hotelli" sekä "Haarainvalin mökki", se ei kuitenkaan ollut saanut nimeään sen vuoksi, että tämän tien varrella olisivat asustaneet konnat ja pahantekijät.

Kissa-Kallu asui sisarensa mökkipahassa. Santakuopan reunalla lähellä Kirkkotietä naapurinaan Kristiillin nuorisoliiton rakennus. Kissa-Kallu oli tunnettu hahmo koko Turun kaatuvassa. Aamuisin hän lähti talpaalleen kainalossaan tyhjä säkki ja kädestään peltiastia. Ensiksi hän suuntasi askelensa Turku-täiseen, nykyisen Kupittaan asemalle, jossa kaatolikaikista meijerien maitotouista jalle jäänneen maitotilkan peltiastiaansa. Täältä matka jatkui Kauppahalliin ja Kauppatorille, joista Kissa-Kallu keräsi ruoan jätteiltä. Iltapäivällä repaleisesti puettu Kissa-Kallu palasi mökkirahjansa peltiastian täynnä maitoa ja säkki pulloillaan erilaisista ruokatarpeita. Päivän muona oli koossa ja sitä ritti Kissa-Kallulle hänen sikolleen ja kissalaumalleen. Seuraavana aamuna alkoi sama kierros, joka jatkui useiden vuosien ajan, kunnes sosiaaliviranomaiset korjasivat Kissa-Kallun kunnalliskotin. Majan siirron yhteydessä selvisi, että Kissa-Kallulla oli huomattava summa rahaa.

*

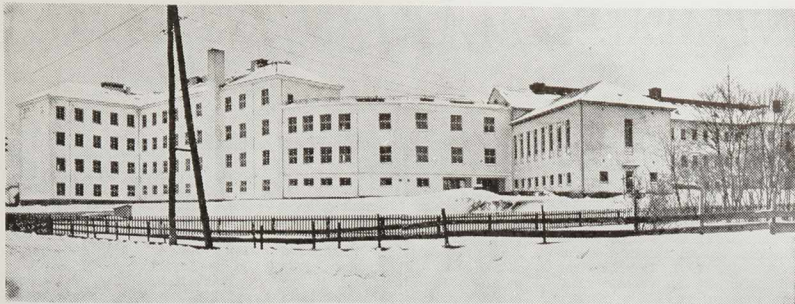
Kaarinan kirkkoherra Emil Joachim Savolin, joka hallitsi 30-eri kieltä, saavutti myös kuuluisuutta. Hän oli kansanmies sanan oikeassa merkityksessä. Molina kasjua on jälkipolville säilynyt Savolinista. Eräs kasu on tällainen:

Savolin oli Kirkkotietä matkalla Kaarinan kirkolle. Arkin huivalla kohdalla tuli vastaan poika, joka pysäytti kirkkoherran ja kysyi: "Onko tohtori kuulult, että perkele on kuollut?" Savolin otti kukkaron taskustaan, ojensi pojalalle 10 pennin lantin ja sanoi: "Ota tämä, olen aina säälinyt orpoja".

Kirkkoherran tehtäviin kuului muun ohella suorittaa tarkastuksia kansakoulujen uskontouimilla. Vähä-Heikkilän kansakoulun johtajapöytä Oskari A. Samaladen huok. uskontouimilla Savolin kysyi poikapolilaalta:

"Kumpaa enemmän pelkäät, Jumalaa vai ihmistä?"

Hetken ajattelun aika vas-tasi: "Jumalaa".

Näin laajana on Nummen kansakoulu — suojissaan nykyisin Turun opettajakorkeakoulukin — valistanut "Nummenpakan" nousevaa polvea 30 vuotta.

Savolin suutahti ja lausui Oskari A. Santalahdelle:

"Tässä on teidän opetuksenne tulos. Poika valehtelee, ihmistä hän enemmän pelkää."

Kaarinan kirkkoherrana toimi useat vuodet Konrad Feliks Ahlman, josta ei kuitenkaan ole jäänyt sellaista määrää kaskuja kuin edeltäjästään Savolinista. Yksi kasku kuitenkin kerrottakoon.

Nummenmäen Taiston taloa rakennettiin talkoilla. Kupittaan asemalla oli kaksi vauuna puutavaraa. Ajureita ei pyhäpäivänä saatu ajoon ja siksi talkoolaiset kantolivat puutavaran olkapäillään rakennuspaikalle. Kirkkoherra Ahlman pysähtyi Taiston tontin edustalle ja talkoolaiden puuhia seurattaessa virkkoi:

"Kyllä naapurit pesänä kokoon saavat, kun ne ovat kuin muurahaiset sen kimpussa."

*

Kirkkoherroista voimen siirtyä hieman alempana portaaseen. Kaarinan seurakunnan haudankaivaajana oli useat vuodet mies, jota kutsuttiin Vakkari-Lehtoseksi. Haudankaivaajan työvälineet, lapot, kanget ym., olivat kellokapulin alakerroksessa säilytettävänä.

Eräänä päivänä kellokapulin kerääntyi erätä Nummenpakan poikia suntion poikien tolmessa porukan etumiehinä. Kellokapulin luukut aukkaistiin ja sieltä ylhäältä seurattiin Vakkari-Lehtosen puuhailuja, kun hän valmistautui lähettämään hautaa kaivamaan. Vakkari-Lehtosen siirtäessä työvälineitään varastosta ulos pojan koltitaiset kerääntyivät riiviin kellokapulin luukkuaukon reunalle ja pissasivat Vakkari-Lehtosen päälle.

Vakkari-Lehtonen lot katseen-
sa, viös ja virkkoi:
"Piant kaunist lämmint saret
tänapä".

*

Palokunta-aate on jalo aate, on aina ollut ja on edelleen. Onpa tässä matkan varrella tulit toimittua Kaarinan VPK:n riveissäkin.

Vuoden merkkitapaukseksi muodostuivat Paaskunnassa pidetty palokuntajuhlat ja illalla ilma Paaskunnan makastinissa. Yhtenä juhlan puhujana oli joka vuosi uskollisesti Kirveen-Antti alias Antti Ferdinand Heimonen.

Kovasti Antti nuhteli nummenpakkalaisia siitä, että ovat mökinsä varustaneet tuohipelleillä, jotka hänen käsityksensä mukaan ovat tulipaloille arkoja.

Ei hän myöskään hyväksynyt sitä, että eräät talot ovat tulipaloissa tuhoutuneet vain sen vuoksi, että vakinaiset palokunnat käyttivät sammutusvetenä virolaista pirtua.

Eräitten kohdalla palokunnanjuhlat jatkuivat maanantiaamuun saakka seurauksella, että valkomekkoisia ja kypäräpäisiä miehiä hippaili aamuvarhaisella "Pikkumetsän" kautta Nummenpakkalle herättäen luonnollisesti huomiota ja aiheuttaen keskustelua pitkäksi ajaksi varsinkin valmovien keskuudessa.

Jatkojuhliissa on aina tarvittu sellaisia rohtoja, joita kissa ei liiki, ja niin tarvittiin myös erään palokunnan juhlan jatkojuhlassa, jotka jatkuivat vielä maanantaihin puoliin päivän.

Pari valkomekkoista — mikäli valkoisesta mekosta voi puhua yöllisen juhlinnan jälkeen — ja kypäräpäistä miestä — pantin asialle Nummenpakan peräpäissä toimineen "nilkikkakauppiaan" luo.

Utko-ovesta pääsi sisälle, mutt-lasi-ikkunalla varustettu väliovi oli lukossa, joten piti soittaa ovi-kelloa.

"Nilkikkakauppiaan" vaimo oli tulossa aamuaan ovia, mutta nähdessään eteisessä kypäräpäistä miehiä, pelästyi kovasti ja kiil-rehti sisälle.

Kun miehet jatkoivat ovikellon soittamista, vaimo tuli aukaise-maan oven ja todettuaan eteises-sä entiset asiakkaansa huudahti: "Voi kauhistus, tekös siäl olit-teki, mää luulin, et pollistit o-likkeel, kun pääss ol jottan kiilt-tävää. Niin paljo mä peljästy, et kaasi kymmene litraa kekullise ainet alas keittiö siiltä."

*

Kupittaan Saven teollisuus-alueella oli tulipalo.

Kaarinan VPK sai myös häly-tyksen ja lähelle palopaikkaa päästyämme aloimme selvittää letkurulla ja kiinnitimme letkun vesipostiin.

Letkut täyttivät vedellä ja sammutustyö panttiin käyntiin.

Paikalle saapui Turun silloinen palomestari — palopäälikönimi-tystä ei silloin tunnettu — Karl Arell, joka antoi meille määräyk-sin:

"Tämä on meidän tulipalo, ot-takaa letkut pois ja menkää ko-tiin."

Sama Karl Arell, joka puheli-messa vastasi, kun tiedusteltiin, onko herra Arell tavattavissa, että herra Arell leikkii ukona santa-
kasassa, mutta puhelimessa on palomestari Arell.

*

Nummenpakan kuuluisuuksista puhuttaessa ei saa unohtaa vi-rolaissyntistä poliisikonstaapelia Alex Pietä, joka kuului neljänneen vartiopiirin miehistöön.

Vartiopiirin poliisikamari oli silloin Kirkkotien ja Santakuo-pantien risteyskässä.

Poliisikamarissa oli putkavah-tina vanhempi poliisikonstaape-li, joka aamuisin miehiä putkas-ta pois laskiessaan ei kuulemma unohtanut lausua:

"Kiitos käynnistä, tervetuloa uudestaan."

Alex Pie hankki lisätuloja myy-mällä virkatehtävissään ollessaan pirtua.

"Nilkin" pullo oli mm. talvisin

sinellin alla taskussa ja kaupat-tehtiin jossakin piilopaikassa.

Jos asiakas ei ollut Pien hyvä-tuttava ja vakinaisiin asiakkaai-siin lukeutuva, hän teki sellaisen tepposen, että kiirehti toista tie-tä asiakasta vastaan ja ilmoitti virkamiehen äänenpainolla:

"Anna nilkki pois, taikka mä vien sun putkaan."

Ja asiakas tietysti antoi, koska muuten olisi joutunut putkaan ja saanut sakot. Eihän hän olisi voi-nut todistuttaa, että oli nilkin os-tanut Pietä.

Nilkin, jonka Pie jälleen möi toiselle asiakkaalle.

*

Kuuluisia nummenpakkalaisia kala- ja metsämiehiä olivat mm. Ekqvistin Osku ja Heimon Iivari, jota myös rasva-Iivariksi kutsuttiin.

Satoja kiloja lahjoja Ekqvistin Osku sai keväisin Halistista Aura-joesta lipostamalla.

Heimon Iivarilla oli useita aivo-koiria, jotka juoksivat vapaana pihalla.

Iivari oli vanhempien omista-man omakotitalon naapuri.

Kerran äitini huomautti yli aidan Iivarille, että heidän koi-
rallaan on taas penikoita, johon Iivari vastasi: "Täyty meijäni huushollis jonkun poikki, kun mamma ei poiki."

*

Nummenmäen—Kuuvuoren ur-heilu kenttä valmistui v. 1934. 1930-luku oli ankaraa työttö-myyskautta ja siksi osa urheilu-kenttöistä tehtiin ns. hätäapu-työnä.

Kaarinan kunnalla oli kova rahapula.

Kunnanvaltuusto päätti ottaa lainan urheilukenttöiden loppuunsaattamiseksi ja lainaa hankkimaan valtuutettiin valtuustoon jäsen ja urheilulautakunnan sihteerin Eino Lehtinen.

Asiannuoksin valtuutuksen va-rustettuna menin Kansallis-Osake-Pankkiin ja esitin tunne-tulle urheilumiehelle Mauno Mäelle, että Kaarinan kunnalle myönnettäisiin 5 000 markan lai-na.

Mauno Mäki pyysi istumaan ja odottamaan ja palattuaan parin minuutin kuluttua takaisin li-moitti:

"Valitettavasti emme voi lai-naa myöntää, sillä meillä ei ole rahaa."

En olisi uskonut koskaan Kan-sallis-Osake-Pankin olevan niin tyhjän rahasta.

Tosin seuraavana päivänä "So-sialistin" toimittajat saivat sa-masta pankista 3 000 markan vi-pin "marjapussiveskellä".

Joku oli ilmeisesti vuorokauden aikana tuonut talletustilille sen-
verran rahaa, että köyhille toimit-tajille voitiin myöntää vippi.

*

Samana työttömyyskautena num-menpakkalaisia ja muitakin kaarinalaisia työttömiä lähetet-tiin metsätöihin Yläneelle.

Kosti Kohmo lähti viemään miehiä perille ja miehille annett-
tiin saappaat, kintaat, saha ja kir-
ves, iso pala palattua sianlihaa ja matkarahat.

Eräänä päivänä, ennen kuin Kosti Kohmo oli ehtinyt kotiin Yläneeltä, kunnan sosiaalilautakunnan luukulle tuli nummen-pakkalainen mies, joka pyysi avustusta toimeentulakseen.

Miekkoselle huomautettiin, että hänen pitäisi olla metsätöissä Yläneellä, ja tiedusteltiin, missä ovat työvälineet, sianliha ja muut, jotka hänelle annettiin matkalle. Nummenpakan mies ilmoitti myyneensä kaikki ja olevansa avustuksen tarpeessa.

Tiedusteluun, miksi mies ei py-synyt työmaalla, Nummenpakan mies vastasi:

"Se on nähkääs sillä tavalla, ettei siellä pääse kunnan palk-
koihin, kun kaadettavia puita on
kovin vähän ja pitkien välimat-
kojen päässä. Kunnalla pitäisi
olla ajokoiria, joka hakisi kaa-
dettavat puut ja haukkuisi sen
vierellä siihen saakka, että työ-
mieh ehtisi paikalle."

*

Silloin kun kun asuimme van-hempieni omakotitalossa Pui-s-totien ja Peltoitien kulmauksessa, asken mainitun rasva-Iivarin naa-purina, isäni oli muutamaa vuo-den työssä Huonekalu- ja Ra-kennustyötehtaalla Tehdastien varrella.

Työtoverina oli mm. puseppä Emil Tamminen, joka asui per-heineen punaisessa pienessä mö-kissä silloisen Halistientien var-rella.

Emelien aviopispa oli heikko talousihminen, josta eräänä to-distuksena oli se, että hän Kai-
vosen tal Aaltosen kaupassa os-toksia tehdessään osti makeisia, ruusukoita tai muita herkuja, joita kotimatkaltaan kätki Korva-lan peltojen ojiin ym. ja tuli myö-
hemmin ojan varrelle hertkutele-maan.

Joka päivä hän ennen kaup-paan menoaan kävi tehtaan kont-torissa ottamassa "försköttia" seurauksella, että Emelillä ei tiili-päivänä saanut markkaakaan.

Lopulta sovittiin siitä, että hv-
vantahtoisien Emelien aviopisalle ei anneta försköttia muuta kuin markka pöydässä.

*

Yhtenä isäni työtoverina oli puseppä Johan Andersson, joka paremmin tunnettiin nimellä pitkä-Jussi, sillä miehellä oli pi-tuutta yli 2 metriä.

Vanhapoika, jolla oli ainut-lautuinen ruokahalu, joten ruokaa

piti olla runsaasti myös työmat-kalla.

Ruokailuhuoneita ei silloin ol-lut, söivät verstaassa höyläpenkin äärellä.

Lopetettuaan syömisen pitkä-Jussi paukutti aina kovan pau-
kun alapäästään, jolloin Emel
Tamminen huomautti:

"Jaaha, pitkä-Jussi on lopet-tanut syömisen, koska pyyhki
ruokapöydän."

*

Ja lopuksi:
Kaarinan kunnalliskodin Voi-valan mielisairasosastolla oli vuo-sikaudet hoidettavana nummen-pakkalainen kelloseppä.

Kuuluin jäsenenä Kaarina kunnanvaltuuston valitsemiaan toimikuntaan, jonka tehtävänä oli kerran vuodessa suorittaa tar-kastus kunnalliskodissa. Aina kun astuimme mielisairas-osastolle, tuo nummenpakkalainen kelloseppä riensi vastaan, tervehti ja otti kainalostaan kiinni sekä talutti vessakoppiin.

Ja joka vuosi hänen asiansa oli tämä:

"Kato nyt Lehtinen, ei tätä vessapytyn reikää ole vielä kukaan suurennettu. Kun se on minu"llian pieni, tahrin laudan ja r-nut pannaan eristyskoppiin. Koi-ta nyt saada toi reikä suurennetuksi."

VARTIOVUORENKATU . . .

Jatkoa sivulta 16.

Lyhyt ja hiljainen Vartiovuorenkatu ei ole ollut koskaan vilkasliikenteinen ja se odoksuu nyt niitä autojonoja, joita ilmestyy toukokuun kuululaisruuhkana tai syyskuun käsityönpäivinä Käsi-töläismuseon mielenkiintoista elämää seuraamaan. Katu on ikäänkuin poissaoleva yksikerroksinen puotaloinen, jotka alka-vat hiljalleen väistyä luonnon-vastaisten asumusten, kerrostalo-jen, tieltä. Täällä asuivat vielä viisikymmentä vuotta sitten vaati-mattomat turkulaiset, jotka hoi-telivat pihastutuksiaan. Katu oli syrjässä, mutta kuitenkin kes-kustan tuntumassa, sillä Kauppa-torille ja Halliin ei ollut pitkä matka. Kadun läheisyyteen liitty-vät vanhan Turun muistot Suo-men ensimmäisestä tulotarista al-kaen. Vartiovuoresta nimensä sa-nut katu kuljetti kulkijansa huo-maamatta kaupungin korkeim-malle näköalapaikalle ihailemaan vanhan Turun keskustaa tai istahtamaan lukemaan kirjaa puiston varjoisten vaatheroiden alle.

Ensio Harni

KEIDAS KESÄISEN LUONNON KESKELLÄ

KUSTAVIN merimotelli

- Ravintola ja baari
- Kabinetteja
- A-oikeudet
- Kodikkaita huoneita
- Herkullinen keittiö
- Veneet ja kalavedet
- Saunoja, mm. tynnyrisauna!

TERVETULOA MERIMOTELLIIN! Puh. 922/89 829

Turun Systeman Konekirjoituskoulu

- ALKEISKURSSEJA
- JATKOKURSSEJA
- NOPEUSKOKEITA
- MONISTUKSIA

Koulu avoinna arkisin klo 8–20, lauantaisin suljettu ajalla 3. 6.–26. 8.

KAUPPIASKATU 9 b A 5, III kerros
Turun Suomalaisen Säästöpankin talo.

Viihtyisät ruokailu- ja virkistyspaikat Turun keskustassa

TERVETULOA!

Kantakrouvi olavin krouvi

Humalistonkatu 18 Hämenekatu 30
puhelin 24 118 puhelin 23 135

Lomakauden alkaessa:

- MAANTIE- JA KAUPUNKIKARTTOJA
- KATEVIA MATKAOPPAITA
- KIELITULKKEJA
- SANAKIRJOJA
- MERIKORTTEJA

Parhain lomatoivotuksin:

YLIOPISTOKIRJAKAUPPA OY

Yliopistonkatu 27 - Puh. 11 129 - 12 154
Maarinkatu 6 - Puh. 19 796

Helsingin Osakepankki palvelupankki

TOIMINNANJOHTAJAN . . .

Jatkoa sivulta 6

Pieliselle ja Kolille n. 80 mk hengeltä. Tarkempia tietoja toiminnanjohtajalta.

Toivonkin

— seuralaisten saapuvan perheineen ja ystävineen joukolla juhannusiltaa viettämään luonnonkauniiseen Marjanleemeen,

— osallistuvan lukuisasti valtakunnallisille kotiseutupaiville, jotta turkulaisedustus olisi vahvempi kuin aikaisempina vuosina,

TURUN KULTASEPÄT . . .

Jatkoa sivulta 11

solkia, nuuskarasioita, puuterirasioita ja kakkulapioita. Vuonna 1759 tuli koko valtakunnassa käyttöön jalometalliesineitten aikaisempien merkintöjen lisäksi myös Ruotsin kolmikruunuinen valtakunnan vaakuna.

- muistavan ehdottaa seuran jäseneksi liittymistä vielä ulkopuolella oleville turkulaisille ystävilleen sekä vihdoin toivotan
- kaikille Turku-seuralaisille hyvää kesää.

Suomen Venäjään yhdistämisen seuraukset olivat kultasepäinalalla vähäiset. Aikaisemmin suorittivat kultasepänsäilät kisällinmatkan Ruotsiin, nyt he suorittivat matkan Pietariin. 1800-luvulla on havaittavissa raaka-aineen selvä oheneminen, se käy sitä selvemmäksi, mitä pitemmälle vuosikadalla ennettään. 1870–80-luvulle asti valmistettiin pääosa taloushopeasta käsityönä.

1800-luvun loppuvuosikymmenet merkitsivät murrenkaudesta sekä yhteiskunta- että talouselämässä. Elinkeinovapaus laajeni yrittämisen mahdollisuuksia melkein rajattomasti, koneet lisääntyivät ja kehittyivät, käsityö muuttui pienteollisuudeksi, elintaso nousi, kysyntä kasvoi, suomenkielinen liikemiesluokka syntyi.

SISÄLLYYS — INNEHÄLL

Sivu

Veikko Vuori:
Retkeilyhotelli — Turisthotellet 3

Arvo Hovila:
Kunnallisen matkailutiedotustoiminnan suunnittelusta — Den kommunala informationen vid turismens utveckling 4

K. Pajula:
Pikkupiirtoja Ilmari Kaijalan nuoruusvuosilta Turussa — Ilmari Kaijala-minnen i Åbo ... 5

Juhani Laurila:
Toiminnanjohtajan palsta — Verksamhetsledare anmälär ... 6

O. Koivisto:
Turusta Ruotsiin viisi laivavuoroa — Fem turer från Åbo till Sverige 7

Erik Tudeer:
Åbolands skärgård — Turunmaan saaristo 8

Aarno Aho:
Turun kultasepät — Åbo guldsmeder 10

Heli Astala:
Muistelmia Vähäheikkilästä — Minnen från Lillhekkilä 12

Rainer Tuuli:
V-S:n matkailuolajon kehityksestä — Turismens utveckling i Egentliga Finland 14

Ensio Harni:
Vartiavuorenkatu — Värdbergsgatan 15

Enemmän pyöräilyteitä Turun ympäristöön — Veloåkning kräver i Åbo omgivning mera vägar 17

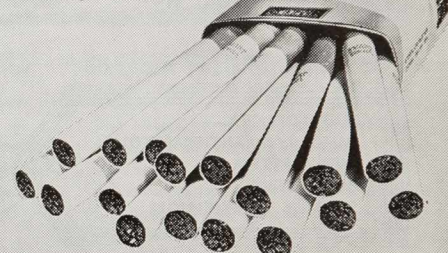
N. Kavenius:
Turun työväen näyttämötoiminnasta vuosisadan alussa — Teaterverksamheten hos arbetarfolk i Åbo i början av seklet 18

Eino Lehtinen:
Nummenmäki-muistelmia — Minnen från Nummisbacken .. 19

Kansikuvamme esittää viime vuosisadan Turun mamsellia — alias studiosa Leena Lehe-saarta — pyöräilemässä Turun linnan puistossa oman aikansa vekottimella. — Valok. Erkki Paakkki.

SMART

senior

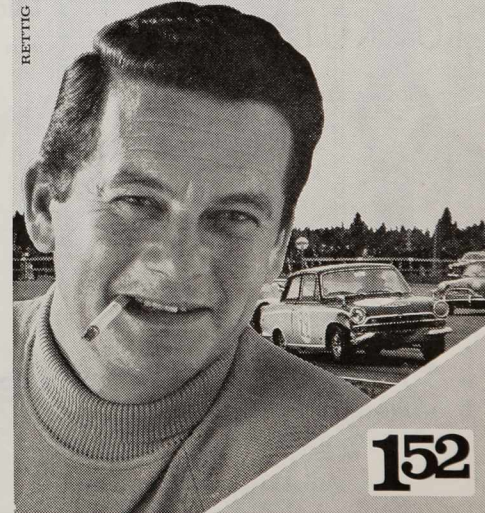

...TEILLEKIN. SE KANNATTAA...

... niinpä niin!
SMART on normaalinkokoinen, keskivahva suodatinsavuke. Siitä tuli ennätysajassa suurmekki, ja se jos mikä tietää tupakkamiesten täyttävä hyväksymistä.

KOKEILKAA TEKIN,
se kannattaa...

RETTIG

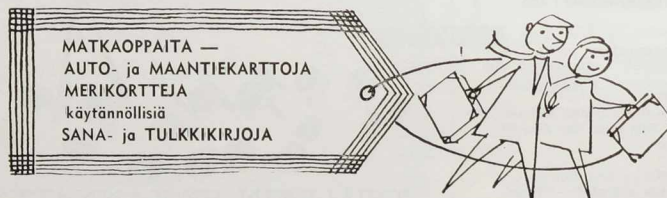
152

MONIPUOLISESTI PALVELEVA PIENOIS- TAVARATALO

Turun keskustassa.
Tervetuloa ostoksille!

TARMOLA

MATKAOPPAITA —
AUTO- ja MAANTIEKARTTOJA
MERIKORTTEJA
käytännöllisiä
SANA- ja TULKKIKIRJOJA

KANSALLINEN KIRJAKAUPPA

Linnankatu 16 - Hämeenkatu 7 - Satakunnantie 12 - Vaihde 29 451

TURKULAISTEN

SUOSIMA KENKIEN OSTOPAIKKA

KENKÄTALO

Korko

MAARIANKATU 8 — KAUPPIAPIHA

antiikkia,
taidetta

ostaa ja myy

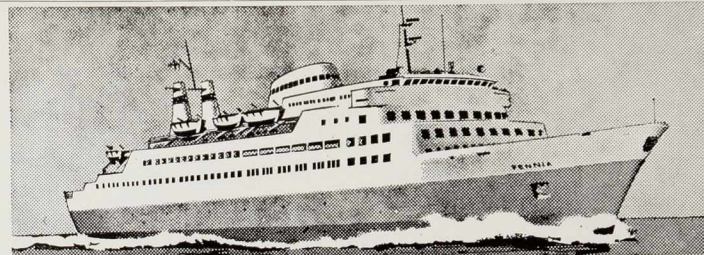
JOEL RINNE

Humalistonkatu 13
Puhelin 11 147, kotiin 27 082

vesionninen

Teollisuuskatu 42 - Turku 3

AUTOTIE LÄNTEEN KULKEE TURUSTA

Rentoutukaa ihanalla merimatalla, nautti-
kaa elämästä hienoilla autolautoilla ms
Fennia, ms Skandia tai ms Nordia. Olem-
me tehneet kaiken matkanne onnistumiseksi:
on sauna, elokuvat, leikki- ja hoituhuoneet
lapsille, mukavia baareja ja salonkeja. Te
ette voi muuta kuin viihtyä.

Tarkempia tietoja matka-
toimistostanne tai
suoraan varustamolta.

Närmare upplysningar
på Er resebyrå eller
direkt hos rederiet.

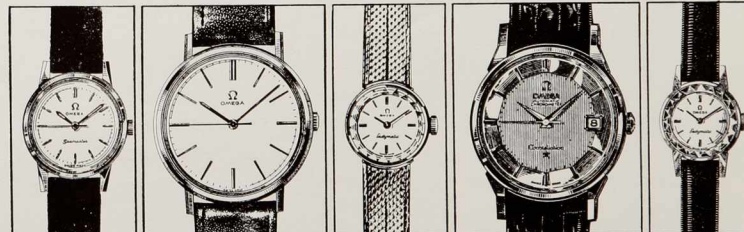
BILVÄGEN VÄSTERUT GÅR FRÅN ÅBO

Koppla av under en härlig sjöresa, njut av
livet ombord på de bekväma bilfärjorna ms
Fennia, ms Skandia och ms Nordia. Vi har
gjort allt för att Ni skall ha det bra ombord
— det finns bastu, biograf, lek- och skötrum
för barnen, trevliga barer och salonger. Kort
sagt: man trivs!

OY SILJAVARUSTAMO
AB SILJAREDERIET

MAAILMANKUULUA KELLOMALLISTOA

Seamaster 535001
vesitiivis
teras,
dublee,

Classique 131019
teras,
dublee,
14 kar. kulta

Ladymatic 751028
automaatti,
kultaranneke
14 kar. kulta,

Constellation Chronometer
168005, vesitiivis, automaatti,
päivyni
teras,
14 kar. kultalevy
14 kar. kulta

Ladymatic
Saphette 551001
autom safiirlasi
teras,
dublee,
14 k. kulta

OMEGA

Omega-valikoimassa on kaikkia
hintaluokkia edustavia malleja.
Tervetuloa valitsemaan omanne.

kellolampi

Kauppatorin varrella — KAUPPIASKATU 9 A

Ei
meille
tuloa
tarvitse
ujostella
pienessäkään
asiassa —
Teidän
asianne
on
meille
tärkeä

Kymmenet tuhannet turkulaiset ovat tottuneet asioimaan Työväen Säästöpankissa. Turkulaiset ovat tottuneet luottamaan siihen, että Työväen Säästöpankki tukee heitä taloudellisissa pyrkimyksissään. Asuntosäästäjät puolestaan tietävät, että tiliehtojen mukaisesti säästettyään he saavat asuntolainan normaalia alemmalla korolla.

TEITÄ VARTEN — TEITÄ LÄHELLÄ

TURUN TYÖVÄEN SÄÄSTÖPANKKI

Turku 1967. Lounais-Suomen Kirjapaino Oy.